

(Dit document bevat de inhoudelijke toerusting
voor een catechese-project
over de zogenaamde Tien Geboden.
De daarbij gebruikte werkvormen zijn hierin niet opgenomen)

ZINVOL LEVEN

Bart Gijsbertsen

voor toerusting in de (huis)catechese

Geschreven bij de 'The Commandments', een Tom Parker-project

Inhoud:

Ouverture.....	3
1. Alle begin is Liefde.....	9
2. De stilte breken.....	12
3. Hij is zo anders God.....	16
4. Het paleis in de tijd	20
5. Gewichtige mensen.....	24
Intermezzo: Wie is de naaste?.....	27
6. Geen gezicht laten verbleken	29
7. Gun een ander het paradijs.....	32
8. Gun iedereen zijn vrijheid.....	36
9. Geen valse getuige zijn.....	39
10. Niet begrijpen	42

Ouverture

אֲשֶׁרִי תַמְיִמֵי-דָרְךָ -- הַהֲלָכִים, בְּתוֹרַת יְהוָה.
 אֲשֶׁרִי, נִצְרִי עֲדֹתָיו; בְּכָל-לֵב יִדְרֹשׁוּהוּ.
 אִי, לֹא-פָעִלוּ עוֹלָה; בְּדַרְכָיו הִלְכוּ.
 אַתָּה, צוֹיֵתָה פְקֻדֶיךָ -- לְשֹׁמֵר מֵאֵד.
 אַחֲלִי, יִכְנֹו דַרְכֶיךָ -- לְשֹׁמֵר חֻקֶיךָ.
 אִז לֹא-אֲבוֹשׁ -- בְּהַבִּיטִי, אֶל-כָּל-מִצְוֹתֶיךָ.
 אוֹדְךָ, בִּישׁוֹר לֵב -- בְּלִמְדֵי, מִשְׁפָּטֵי צְדָקָךָ.
 אֶת-חֻקֶיךָ אֲשֶׁמֶר; אֶל-תַּעֲזֹבֵנִי עַד-מָאֵד.
 בְּמָה יִזְכֶּה-נְעַר, אֶת-אַרְחוֹ -- לְשֹׁמֵר, כְּדַבְּרֶךָ.
 בְּכָל-לֵבִי דִרְשָׁתִיךָ; אֶל-תִּשְׁגֵּנִי, מִמִּצְוֹתֶיךָ.
 בְּלִבִּי, צָפַנְתִּי אִמְרֹתֶיךָ -- לְמַעַן, לֹא אֲחֻטָּא-לְךָ.
 בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה -- לְמַדְנֵי חֻקֶיךָ.
 בְּשִׁפְתֵי סִפְרֹתַי -- כָּל, מִשְׁפָּטֵי-כִיךָ.
 בְּדַרְךְ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשְׁתִּי -- כָּעַל כָּל-הוֹן.
 בְּפִקּוּדֶיךָ אֲשִׁיחָה; וְאֲבִיטָה, אֶרְחֹתֶיךָ.
 בְּחֻקֹתֶיךָ אֲשִׁתַּעֲשֶׂע; לֹא אֲשַׁכַּח דַּבְּרֶךָ.

Waarom is Psalm 119 zo lang?

1. Bovenstaand de eerste 16 verzen van Psalm 119; in het Hebreeuws. Het Hebreeuws wordt gelezen van rechts naar links. Wat valt je in deze Psalm op als je naar het begin van de zinnen kijkt? Hoe vaak wordt een bepaalde letter gebruikt?
2. Zoek Psalm 119 in het Nederlands op. Kun je daar iets van de Hebreeuwse indeling terugvinden?
3. Hoeveel verzen heeft Psalm 119? Als je ervanuitgaat dat hij met de 1^e letter van het Hebreeuwse alfabeth is begonnen, hoeveel letters heeft dat alfabeth dan?
4. Als het goed is weet je nu wat de dichter van Psalm 119 heeft gedaan; vat dat samen.
5. Het onderwerp van de dichter is: het Woord van God. Elk vers in Psalm 119 is een uitspraak over wat dat Woord voor hem betekent. Maar hij gebruikt daarvoor in elk vers steeds één synoniem (dus in plaats van Woord zegt hij bijvoorbeeld: regel, of wet, of weg). Welke synoniemen gebruikt hij in vers 1 t/m 16; welke in vers 105 t/m 112?
6. Het getal 8 is in de bijbel het symbool van nieuw leven, vreugde, nieuwe wereld (7+1: 7 is getal van de volheid; +1 – dus 8 – is een doorbraak naar iets groters, een nieuw bestaan). Het getal 22 is in de bijbel symbool van totaliteit: alles wat je zou

- willen zeggen. Waarom denk je dat de dichter deze symboliek gebruikt heeft in Psalm 119? Ken je het getal 8 ook uit andere bijbelverhalen?
7. Zoek Klaagliederen eens op. Welk twee getallen heeft die dichter gebruikt als symbool? Wat zou hij hiermee willen zeggen?
 8. Mensen spreken vaak over de Tien Geboden. Het Hebreeuws noemt ze de Tien Woorden. Wat is het verschil? Waar zou het getal 10 het symbool van zijn? Waarom dus Tien Woorden?
 9. Wat zegt het dat het Joodse volk een feest *Vreugde der Wet* kent? Zouden wij zo over 'de wet' spreken?
 10. Op welk feest denkt het Joodse volk aan het geschenk van de Tien Woorden?

Vreugde van de Tora

Wat zegt het dat het Joodse volk een feest *Vreugde der Wet* kent? Zouden wij zo over 'de wet' spreken?

Het woord 'wet' is dan ook een verkeerde vertaling van het woord Tora (via het Griekse 'nomos' werd het in onze taal 'wet'). Vreugde over de Tora = vreugde over het Woord van God.

Tora betekent 'onderwijs, richtlijn'. Het is de les van een vader aan zijn kind. Onze vertaling 'Wet' moeten we dus eigenlijk vergeten.

Het woord Tora wordt in het jodendom gebruikt in zijn eigenlijke betekenis, namelijk als 'de vijf boeken van Mozes'; maar ook wel voor het OT als geheel, of als uitdrukking voor Gods Woord of de Tien Geboden. Ons OT heet bij de Joden officieel Tenach, naar de beginletters van **T**ora en **N**ebiiem ('wet en profeten') en **C**hetubim (geschriften).

In overeenstemming met de betekenis van Tora spreken Joden (en ook de bijbel zelf) ook niet van de Tien Geboden, maar van de **Tien Woorden** (zie Ex. 34:28; Deut. 4:13; Deut. 10:4).

Zij vieren de gave van deze woorden elk jaar op het Pinksterfeest.

De (Tien) Woorden van God staan in hun leven centraal en zijn aanleiding tot grote vreugde.

Waarom Tien?

Laat ze maar even raden. Tien vingers, twee handen. Het gaat om handen, en hand-elen; om wat wij hebben te doen in de wereld, onze taak.

Wat denk je dat die taak is? Wat doet het met je leven als je niet weet wat je taak is? **De Tien Woorden maken het leven zinvol** omdat ze vertellen wat onze taak en plek is op aarde.

Joodse anecdote

Een meester vroeg op een dag aan zijn leerlingen:

Wat is volgens jullie de grootste ramp die het joodse volk is overkomen?

De vierhonderd jaar slavernij in Egypte, zegt een eerste leerling.

Nee, zegt de meester.

De verwoesting van de tempel, stelt een tweede voor.

Nee, zegt de meester.

De ballingschap, probeert een derde.

Nee, zegt de meester.

De sjoah, zegt nog een vierde.

Nee, zegt de meester, wat provocerend; noch de sjoah, noch de ballingschap, noch de verwoesting van de tempel, en ook niet de slavernij.

Wij snappen het niet, zeggen de leerlingen.

De grootste ramp die het joodse volk is overkomen, zegt de meester, is dat de Tora een godsdienst geworden is.

(Ouaknin)

Neem met de jongeren de anecdote door. Waar slaan de antwoorden van de leerlingen op?
En wat bedoelt de meester met zijn laatste antwoord?
Wat is de Bijbel bij ons: godsdienst of leven(sles)?

Hoe moet je de Bijbel lezen?

Je kunt de bijbel op vele manieren lezen. De 'bril' die je opzet, bepaalt vaak wat je in de bijbel vindt. Om een aantal van die brillen te noemen:

- een maatschappij-kritische bril
- een evangelische bril
- een feministische bril
- een dogmatische bril
- een (natuur-)wetenschappelijke bril enz.

(Wie durft kan een keer oefenen met deze brillen. Bijvoorbeeld op Genesis 2. De maatschappij-kritische bril ziet dan vooral de zorg voor de schepping die de mens hoort te hebben. De evangelische bril ziet Jezus in de boom des levens die in het midden van ons leven hoort. De feministische bril studeert op de verhouding tussen de man en zijn vrouw. De dogmatische bril ziet de goede Schepper en anticipeert al op de zondeval die de mens in Genesis 3 teweegbrengt. De natuurwetenschappelijke bril houdt zich bezig met de vragen van evolutie en creationisme.)

In het Open Hof kiezen we voor een **existentiële** bril.

(In de uitleg van de bijbel wordt er daarnaast rekening mee gehouden dat alle woorden door Joden zijn opgeschreven. Dat betekent dat we in het Open Hof de betekenis van de woorden en bijbelverhalen in de eerste plaats zoeken in het **bijbels-hebreeuwse denken** en de Hebreeuwse taal).

Existentieel

De existentiële benadering baseert zich op het idee dat elke tijd de overgeleverde tekst voor zichzelf moet interpreteren. De betekenis van een tekst hangt niet af van de schrijver of van zijn eerste publiek. Zij zijn uiteindelijk slechts 'toevallige' factoren. Het belangrijkste bij het lezen is voor jezelf de tekst te 'hernemen', weer creatief en actueel tot leven te brengen. *Het gaat er dan ook niet om beter te begrijpen, maar anders te begrijpen. De lezer-vertaler-vertolker die op existentiële wijze met de teksten wordt geconfronteerd, is er vooralsnog niet op uit om terug te gaan naar leven of betekenis uit een voorbije tijd. 'Begrijpen' betekent voor hem: in het hier en nu deel hebben aan wat er is gezegd. **In werkelijkheid is het niet de tekst die begrepen wordt, maar de lezer die zichzelf begrijpt.** Een tekst begrijpen wil al van meet af aan zeggen: hem op jezelf betrekken. En diezelfde tekst kan en moet ook steeds weer anders worden begrepen; anders, door anderen en op andere plaatsen. Het gaat er niet om de begintekst te herhalen en te parafaseren, maar het is letterlijk de bedoeling om zich ervan los te maken, om voorbij het vers te gaan, om van de tekst over te gaan naar je eigen tekst. Door deze creatieve manier van lezen wordt de lezer als het ware voor zichzelf en voor elk ander opnieuw geboren.* (Marc-Alain Ouaknin)

Niet als spiegel maar als venster

Hoe 'herneem' je de tekst?

Een vaak gegeven antwoord is, dat de Bijbel ons een *spiegel* voorhoudt. En die spiegel heeft een pedagogische functie. Wij zien in die spiegel alles wat in ons leven onder de maat blijft, niet naar Gods bedoeling. Als wij de Bijbel zo lezen, is het niet verwonderlijk dat we

de woorden daarin vooral belerend vinden. En dat zal ook de reden zijn waarom we de Tien Woorden eeuwenlang ‘de Wet’ zijn blijven noemen.

De bijbelschrijvers zijn nooit bezig geweest met een wetboek te schrijven. Zij doen iets heel anders.

Het is al een teken aan de wand dat het heel lang, eeuwen, heeft geduurd, voordat de verhalen en woorden over de geschiedenis tussen Israel en de HERE God so wie so op schrift werden gesteld. Dat heeft men zo lang mogelijk willen voorkomen. De verhalen werden wel verteld, de woorden wel doorgegeven, van generatie op generatie, maar in levende taal, van vader op zoon, moeder op dochter. Niet op schrift. Want men vreesde dat wanneer de woorden op schrift zouden worden gezet, ze tegelijk ook zouden stollen, verstarren. De dynamiek, de glinstering van de ogen tijdens het vertellen, de ervaring die wordt doorgegeven van hart to hart, dat alles ben je zo maar kwijt als de woorden eenmaal op papier staan. Voor je het weet zijn het dode letters, of worden ze door mensen op een heel verkeerde manier gehanteerd.

Zo lang de woorden werden verteld, kon je ook horen hoe soms gezocht moest worden naar de goede woorden om door te geven wat toch eigenlijk niet in woorden te zeggen is. Want hoe vertel je wat een Abraham ervoer toen God hem riep, of hoe vertel je wat het volk beleefde bij de Sinäi? Dat is in woorden niet te vatten. Dat vraagt om stiltes, om opnieuw beginnen, om steeds opnieuw woorden zoeken en vinden voor het Woord.

Als tenslotte toch de woorden aan het papier worden toevertrouwd (in principe nog steeds om vervolgens te worden voorgelezen, verteld), minutieus, ingelegd als een mozaïek, met vrees en beven, zijn ze dus zeker niet bedoeld als dorre wetten, als pedagogische spiegels. Een spiegel is een ruit die aan een kant is dichtgeplakt. Je kunt er niet meer doorheen zien. Dat is wat wij vaak van de bijbelwoorden maken.

De bedoeling van elk bijbelwoord is echter dat het een ruit blijft, een *venster* om doorheen te zien. De woorden van de bijbelschrijvers verwijzen naar dat wat tenslotte met woorden niet te zeggen is. Maar de schrijvers hopen dat de door hen geformuleerde woorden zo staan opgeschreven dat ze ons een vermoeden geven van wat zij gehoord en gezien hebben, hun ervaringen met God. Zodat hun woorden ook onze blikrichting gaan bepalen, zodat we hun woorden wegen en proeven, hun transparantie ervaren, om via die woorden, deze vensters, zelf geraakt worden door Hem die met geen beeld te vangen is en met geen pen te beschrijven is. En om dan, geraakt door wat we zelf door het venster van de bijbelwoorden heen gezien hebben, met onze eigen woorden de bijbelwoorden te **hernemen**; met zoeken en tasten, met stiltes, met vrezes en beven. Maar toch: verwijzen naar Hem, in levende taal, voor wie naar ons luistert.

Oefening:

Praat met de catechisanten over het verschil tussen een spiegel en een ruit. Probeer over te dragen wat hierboven is verteld over de bijbelverhalen. Kies een bijbelverhaal, en lees het eerst als ‘spiegel’ voor. Kruip er daarna met heel je existentie in en vertel het als ‘venster’, zodat de catechisanten horen wat je zelf in dit verhaal ziet en beleeft. Laat de catechisanten reageren op het verschil.

Commandments

We luisteren in alle lessen naar muziek van Tom Parker. In deze les de *ouverture* van de Commandments. Laat de jongeren luisteren naar de muziek en samen proberen de tekst te vertalen.

*You shall have no other God before Him
and never worship those who walk*

*on the earth
or dwell beneath the ocean*

*You shall not take the Name of God in vain
and let the seventh day remain
for Him alone
remain for Him alone
and let the seventh day remain
for Him alone*

*Love the ones that brought you in this world
and you will find your love returned
by God your father
by God your father
you shall not kill another
you shall not take a life away*

*Have and hold and never take another
and when temptation comes
be strong
in your heart
be true to one another*

*And you shall never steal or tell a lie
let greed and envy pass you by
and you shall never
steal or tell a lie
let greed and envy pass you by
let them pass you by.*

Tien Woorden

Weten de jongeren om welke woorden het gaat? Hoe ver komen ze in de opsomming van de tien?

Wisten de catechisanten dat de internationaal vastgelegde 'Rechten van de mens' gebaseerd zijn op de Tora?

Deel de Tien Woorden uit op een kaartje, bijvoorbeeld zoals hieronder (in wat vrije vorm):

1. *De Heer zegt: Ik ben je Bevrijder*
2. *Beeld je niet in dat je Mij kunt vastleggen in wat je zelf bedenkt*
3. *Laat mijn Naam erbuiten als je dingen doet uit eigen belang*
4. *Weet van ophouden. Werk met Mij aan de schepping maar laat elke zevende dag een feestdag zijn voor jou en Mij*
5. *Geef ouderen het gewicht dat hen toekomt en leer van hun verleden voor de toekomst*
6. *Geef ieder mens (en schepsel) ruimte en recht om te leven*
7. *Breek niet in in de liefdesrelatie van een ander*
8. *Wees geen dief*
9. *Wees voor ieder ander een mens-uit-één-stuk, betrouwbaar en niet vals*
10. *Gun ieder zijn of haar eigen levensgeluk en vergrijp je daar niet aan*

Stel dat ieder zich aan deze tien woorden zou houden..... Hoe zou de wereld er dan uitzien?

Deze woorden bestaan nu al zo'n 3500 jaar en worden nog steeds doorgegeven. Wat vind je daarvan: al zo lang vinden mensen het kennelijk waard om de woorden door te geven, en nog altijd worden ze niet door mensen (door ons) gehoorzaamd?

Uniek hernemen

De allereerste taak van ieder mens is het verwezenlijken van zijn unieke mogelijkheden die nooit eerder zijn vertoond en dus ook nooit vernieuwd zijn, en niet de herhaling van iets wat een ander al heeft gedaan. Dit idee heeft Rabbi Soesja even voor zijn dood zo uitgedrukt: 'In de andere wereld zal me niet worden gevraagd "Waarom ben je niet Mozes geweest?" Mij zal worden gevraagd "Waarom ben je niet Soesja geweest?".' (Martin Buber)

Lees bovenstaand citaat met de catechisanten en vraag hen wat het betekent (ook voor henzelf).

1. Alle begin is Liefde

(De Heer zegt: Ik ben je Bevrijder)

De basis

Stel dat een echtpaar bij je binnen zou stappen en zeggen: wij zijn je ouders. Zou je die als ouders accepteren?

Stel dat iemand een stad of land binnenkomt en zegt: ik ben jullie koning. Wie zou hem gehoorzamen?

Wat is dus de kracht van de woorden aan het begin van de Tien Woorden: *De Heer zegt: Ik ben je Bevrijder?*

Andersom:

Heb je er iets voor moeten doen om een vader en moeder te krijgen?

Zou Nederland er iets voor moeten doen om een koningshuis te krijgen?

Wat moest Israël er voor doen om JHWH als God te krijgen?

Nog anders:

Hoeveel betekenis hechten (jouw) ouders aan hun kind(eren)? Kunnen ze die missen?

In hoeverre hangt dan de betekenis van je leven van jezelf af?

Wij komen niet in een lege wereld. Er is al van alles (gaande) voordat wij in de wereld komen en een bijdrage gaan leveren. Belangrijkste is: er is direct al liefde nog voordat wij die verdiend hebben. **Echte liefde is onvoorwaardelijk.**

Stel dat je liefde van je ouders moest verdienen. Hoe zou dat voelen? Wat zou dat met je doen?

Stel dat je de liefde van God moest verdienen. Zou dat kunnen?

God is met zijn liefde (net als onze ouders) ons altijd vóór. Als Hij zich in zijn woord aan het volk Israël bekend maakt, dan heeft Hij zich al lang aan hen als Vader en Moeder bewezen; Hij heeft hen gedragen in zijn schoot/ontferming; Hij heeft hen uit donker en dood, vervolging en slavernij (Egypte) bevrijd.

Net als ouders zoekt Hij nu bij zijn kind naar een reactie; **liefde zoekt wederkerigheid** (liefde zoekt het antwoord van wederliefde)!

Maar de basis blijft. Ook als een kind niet luistert of gehoorzaamt, de ouders hebben het kind zonder meer lief.

In liefde gedompeld

Ouders die in de Here God geloven, weten dat er nog een grotere Vader en Moeder in de hemel is die hen zelf en de generaties voor hen heeft gedragen en bevrijd. En ze willen daarom ook hun kinderen (een volgende generatie) het teken van Gods liefde en bevrijding zo snel mogelijk meegeven; nog voordat het kind zou kunnen denken dat het die liefde zou moeten verdienen of dat het van de intellectuele ontwikkeling van het kind zou afhangen. God is liefde. Onvoorwaardelijk.

Die liefde geldt in principe ieder menskind. Door je kind in die liefde te dopen/dompelen getuig je van je vertrouwen in deze God en beloof je je kinderen van deze liefde en bevrijding te vertellen in de hoop dat ze ook zelf op deze basis gaan leven. Je kind laten dopen betekent dus een bepaalde verantwoordelijkheid op je nemen.

Hoe is bij jou thuis de bovengenoemde basis aanwezig? Hoe geven je ouders invulling aan hun doopbelofte? Wat betekent het voor jouzelf dat je gedoopt bent?

Hoe zou je dat kunnen verbinden met de eerste woorden van de Tien Woorden?

Probeer eens te vertellen wat Gods liefde in jouw leven kan betekenen als je uitgaat van:

1. Echte liefde is onvoorwaardelijk
2. Liefde zoekt de wederkerigheid

Liefde tot het einde

Wat gebeurt er met iemand die merkt dat zijn ouders niet van hem of haar houden?

Wat zijn oorzaken waardoor ouders en hun kinderen van elkaar verwijderd raken?

Is echte liefde eindeloos? Kun je je voorstellen dat je ouders zouden zeggen: en nu houd ik niet meer van je?

Andersom:

Ouders (de meeste van hen) blijven tot het laatst toe van hun kinderen houden. Betekent dat dat de kinderen dus maar kunnen doen wat ze willen, want de liefde blijft toch wel?

Hoe zit dat tussen de mensen en God? Kun je doen wat je wilt, zonder naar de Tien Woorden te leven, want God blijft toch wel van je houden?

Waarom geven je ouders je bij het opgroeien allerlei aanwijzingen en adviezen? Wat willen ze daar eigenlijk mee?

Waarom zou God de Tien Woorden aan Israël hebben gegeven? Gaat het erom hen weer gevangen te zetten als in Egypte? Wat wil Hij voor zijn kinderen? Wat wil Hij voor jou?

Loving only You

We luisteren met elkaar naar dit nummer uit de Commandments.

Probeer eens te vertalen. Op welke manier laat de tekst de thema's zien die we hierboven noemden (basis, echte liefde, wederkerigheid, advies en richting geven)?

*I was someone else before
You came walking through my door
Speaking soft and low
When the world turned round again
You were there to ease my pain*

*I don't know just what my life was coming to
Till I saw you
You could see what I could be
What I could do
Loving only You
Loving only You*

*When temptation came along
I was weak but You were strong
Showing me where I was wrong
Showing me where I belong
Loving me
Loving me*

*Through the days and through the years
All my hopes and all my fears
You can see what I can be
What I can do
Loving only You
Loving only You.*

Alle begin is liefde

Het begin van ons leven en het begin van de wereld ligt in liefde. Liefde heeft ons geschapen en liefde is er voor ons terwijl wij nog geen besef hebben van ons bestaan. Pas later gaan wij ons richten op degenen/Degene die ons die liefde geeft. In de loop van ons leven leren we hen/Hem nader kennen.

Spreken over God begint dan ook bij spreken over zijn liefde en het vertrouwen dat we in Hem hebben. Hoe ver is God trouwens gegaan in het verklaren van zijn liefde?

De bijbel spreekt over de ‘wording van de mens’. We zijn dus nog in de groei; we weten nog niet wat we zijn zullen; alleen in Jezus hebben we dat (even) gezien.

In de geschiedenis van de mensheid (Adam in het Hebreeuws) is er de vroege kindertijd waar we niets vanaf weten. Maar op een bepaald moment werden we ons ervan bewust dat iemand tot ons sprak, dat er iets van ons gevraagd werd. Wij worden bij onze naam geroepen. We merken dat we in een bepaald verband – in het Verbond met God – thuishoren.

Je zou kunnen zeggen dat toen de Tien Woorden klonken wij ‘bar mitswa’ werden: God ging ons verantwoordelijkheid toevertrouwen en verantwoordelijk houden voor ons handelen. Elke generatie, elke persoon heeft zijn eigen **verantwoordelijkheid** in de groei van Adam/de mensheid. Bij elke doop wordt een mens bij name geroepen en wacht God op antwoord.

2. De stilte breken

(Beeld je niet in dat je Mij kunt vastleggen in wat je zelf bedenkt)

Hoe te spreken over God?

Anders dan oude wetten die voorwerp zijn van archeologisch onderzoek zijn de Tien Woorden ook na 3500 jaar nog levende taal.

‘Waarom niet geschreven op papyrus maar op steen?’, vragen Joodse leraren. Omdat het Hebreeuwse woord ebbèn (steen) uiteenvalt in twee woorden: eb of ab (vader) en ben (zoon). Het zijn woorden die bedoeld zijn om over te gaan van vader op zoon en moeder op dochter.

Maar hoe vertel je een volgende generatie wie God is; wie déze God is? Je kunt (en mag) je immers van Hem geen enkele voorstelling maken. Maar zodra je iets over Hem zegt doe je dat wel. Maar wie ben ik om Hem vast te leggen in mijn taal, in mijn denken? Hij overstijgt al onze talen, al ons denken, al onze beelden.

Daarom is er in eerste instantie **niets** te zeggen. Het begin van nadenken over Hem is **stilte**.

Volgens de Hebreeuwse bijbel heet Hij JHWH. Een onuitsprekelijk woord. Als we er klinkers in gaan zetten, zijn we zelf al bezig te interpreteren.

Trouwens, als het over onuitsprekelijk gaat: de hele Hebreeuwse bijbel is aanvankelijk geschreven zonder klinkers, zonder spaties, zonder leestekens. Onuitspreekbaar. Met andere woorden: wij hebben geen greep op God en zijn Woord.

Het begin is dus ‘stilte, leegte, niets’. Maar dit ‘niets’ is niet Niets!

In oosterse godsdiensten is een diep besef dat we het juist van de stilte, leegte en het niets moeten hebben. Denk met de catechisanten maar eens na over de volgende wijsheid uit het taoïsme (3^e eeuw voor Christus) en pas het ook eens toe op onze leefwereld:

*De dertig spaken verenigen zich in de naaf,
maar van de leegte hangt het gebruik van het wiel af.
Men kneedt leem tot vaten,
maar van de leegte hangt het gebruik van het vat af.
Men hakt deuren en vensters uit om een huis te maken,
maar van de leegte hangt het gebruik van het huis af.
Daarom: het zijn heeft zijn voordeel,
maar van het niet-zijn komt het nut.*

Eindeloos interpreteren

We zullen toch zelf aan de slag moeten: klinkers zetten, woorden maken, leestekens invoegen. We moeten gaan interpreteren, dus uitleggen, vertolken. Met het grote risico dat mensen gaan denken dat de gevonden betekenis **de** betekenis is. Maar dat mag niet! Dan zouden we God vastleggen in één betekenis, één dogmatiek, één catechismus. Daarom moet er gelijk nog een betekenis gegeven worden, en nog één: honderden, duizenden. In feite zoveel betekenissen als er mensen op aarde zijn. Zo geven we God zijn oneindigheid terug, voorkomen we dat Hij wordt gedetermineerd in één systeem of uitleg.

Wie de stilte dus eenmaal breekt moet gaan interpreteren tot in het oneindige, de bijbel uitleggen dat de stukken er vanaf vliegen.

Praat met de catechisanten over deze bijbeluitleg. Is dan alles waar? Is er niet toch maar één waarheid (zoals het christendom vaak heeft gezegd)? Hoe kunnen nu veel dingen tegelijk waar zijn?

Vergelijk het op een gegeven moment met een ouder met twaalf kinderen. Als ieder kind zijn eigen verhaal vertelt over die ouder, krijg je toch twaalf verschillende 'beelden' van die ouder. Hoe kunnen die allemaal tegelijk 'waar' zijn?

Leg uit dat de waarheid 'relationeel' bepaald is.

Zo leeft als het goed is ook iedere gelovige met zijn eigen waarheid, zijn eigen relatie met God; zonder dat de waarheid van een ander wordt ontkend. Integendeel, je leert van elkaar en vult elkaar aan.

Vergelijk dit eens met allerlei verschillen tussen kerken en dominees; hoe moeten we dat waarderen?

Nooit een beeld van iemand of iets maken

Met beelden van iemand te maken 'doden' we hem of haar. Je kunt het beeldverbod in de hele Tien Woorden terugvinden. J.-J. Suurmond zegt het zo:

Zo houdt het gebod om je vader en moeder te eren in, dat we ze niet in het plaatje 'ouders' moeten opsluiten. Zolang we dat doen, blijven we afhankelijk van hen en zijn verongelikt omdat ze ons niet alles gegeven hebben wat we wensten of nodig hadden. Hen eren wil zeggen: hen zien zoals ze werkelijk zijn. Naast ouders zijn ze vooral gewone mensen met beperkingen en angsten. Alleen als we ze zo zien, doen we hen recht.

Wie de ander aankijkt, zegt de filosoof en Talmoedgeleerde Levinas, leest daarin het gebod: je zult niet doden. Niemand kan een medemens neerschieten die hij aandachtig heeft aangezien. Dat kan pas als je die ander eerst in een bepaald (vijand)beeld hebt vastgezet. Daarom is oorlog niet mogelijk zonder propaganda: door beeldvorming wordt de tegenstander bewust gereduceerd tot een weerzinwekkend portret.

Ook bij overspel wordt de ander teruggebracht tot een beeld: een verleidelijk seksobject. Stelen kun je alleen van iemand die je niet echt als medemens ziet, een mens die hoopt op geluk en soms wakker ligt in de nacht. Van degene van wie je steelt maak je eerst een beeld dat de diefstal rechtvaardigt: bijvoorbeeld 'die vette kapitalist'. Stelen wordt (net als doden) gemakkelijker naarmate de ander minder op een gewoon mens lijkt.

Begeerte reduceert de ander tot de eigenaar van iets waardevols of moois, wat jij ook wilt hebben.

*Alle geboden worden vervuld in de oproep om alleen God te eren en geen vast beeld van hem te maken, noch van iets of iemand anders. **De geboden zijn gelijk aan de liefde.** Liefde houdt immers werkelijke aandacht voor de ander in en weigert die op te sluiten in een beeld.*

All I need

Wat wil het volgende lied van de Commandments zeggen?

*Got no pictures on my wall
Got no statues standing tall
Got no silver, got no gold
No fine possessions to behold.*

*All I need is You in my mind
Always walking by my side
That's the way it should be
Ever faithful, ever true
Putting all my trust in You
You're the world to me*

*All around me, I can see
Symbols of prosperity*

*They don't mean too much to me
Never wanted that security*

*All I need is You in my mind
Always walking by my side
That's the way it should be
Ever faithful, ever true
Putting all my trust in You
You're the world to me*

*Got no pictures on my wall
Got no statues standing tall
Got no silver, got no gold
No fine possessions to behold*

*All I need is You in my mind
Always walking by my side
That's the way it should be
Ever faithful, ever true
Putting all my trust in You
You're the world to me
You're the world to me*

Verantwoordelijkheid

In de 'wording van de mens' wordt ons dus grote verantwoordelijkheid gegeven. Als wij het Woord van God niet interpreteren in woord en daad komt het immers niet verder. De toekomst van de wereld hangt in zekere zin ook van ons af! Als het Woord het 'zaad' is, zijn wij de 'schoot' die moet vrucht dragen tot eer van God. Zo komt het nieuwe leven naderbij. Jezus gaat in Johannes 10 zover dat hij ons mensen zelfs 'elohiem' noemt: goden. In dit verband een Joodse anecdote om met de catechisanten over na te denken. Een anecdote die de balans zoekt tussen de macht en verantwoordelijkheid van God en die van ons.

Een vrome en geleerde rabbi werd uitgenodigd voor een ontmoeting met God zelf. Reeds geruime tijd voor die ontmoeting bezochten zijn vrienden hem om hem met deze grote eer te feliciteren.

Tegelijk kwamen ze ook met allerlei suggesties en vragen. De grootste vraag, de hamvraag, was wel voor allen: waarom laat God zoveel ellende op aarde toe? Waarom grijpt Hij niet in?

Ze bezworen hun vriend dat hij die vraag vooral aan God zou stellen. Eindelijk zou dan een antwoord komen op de vraag die zoveel mensen op aarde bezig hield.

Niet lang daarna vond de grote ontmoeting plaats.

Na afloop bezochten hem al weer snel zijn vrienden.

"En, hoe was het?"

De rabbi glom aan alle kanten. Er waren geen woorden voor, zei hij. Het was in alle opzichten groots geweest.

"En heb je de vraag gesteld, de hamvraag?!"

Nu keek de rabbi wat verlegen voor zich uit. Nee, bekende hij, hij had de hamvraag niet gesteld.

"Waarom niet, dit is toch wat ons allen bezig houdt?"

"Weet je", zei de rabbi, "toen we daar zo samen over allerlei zaken zaten te praten, had ik plotseling het gevoel dat Hij mij telkens iets wilde vragen, maar er niet mee over de brug

durfde te komen. Ik had sterk het gevoel dat ik die vraag kende, namelijk: waarom laten jullie, mensen, op aarde al die ellende toe? Waarom doen jullie daar niets aan? En omdat ik het antwoord op deze vraag niet had geweten, durfde ik de hamvraag niet te stellen."

3. Hij is zo anders God

(Laat mijn Naam erbuiten als je dingen doet uit eigen belang)

Wie of wat mag 'god' heten?

We laten de catechisanten stoeien over wat de kenmerken van een god moeten zijn. Er zullen zeker woorden klinken als: alleskunner, schepper van alles, iemand die aanbeden wordt, etc.

Vervolgens vragen we hen waarom mensen offeren/offerden voor goden. Wat denken die mensen daarmee te bereiken?

Ook in Nederland werden er vroeger vele goden aanbeden. Soms goden die gebonden waren aan een bepaalde plaats, maar ook goden die gingen over voorspoed, vruchtbaarheid, liefde, recht, de natuur, de daden van mensen etc.

Aan die goden werd geofferd. Dat deed men om hen gunstig te stemmen. De goden waren tamelijk onberekenbaar, dus je kon ze maar beter te vriend houden. Zo werden voor goden ook tempels gebouwd om ze daar te eren en daar aan hen te offeren; en zo werden aan een aantal belangrijke goden zelfs hele (feest)dagen gewijd. Onze dagen van de week dragen daar nog steeds de sporen van. Zon-dag; maan-dag; tiwaz-dag; wodan-dag; donar-dag; freya-dag; saturnus-dag.

Al deze godsdiensten hebben ons denken over de goden beïnvloed. Stiekem zijn wij eigenlijk altijd een beetje *bang* voor goden. Je kunt je moeilijk verzetten tegen hun wil. Daar moet je je als mens in feite altijd bij neerleggen, je moet daarin *berusten*. Mensen zeggen ook wel: de mens wikt, maar God beschikt (dat wil zeggen.....).

Dat mensen hun goden te vriend wilden houden, had dus ook eigenlijk te maken met wat die mensen wilden *hebben* (gezondheid, of winst, of succes, of rijkdom, etc.). En als ze dat eenmaal hadden, dan wilden ze het niet meer verliezen. Door offers te brengen hoop je te kunnen houden wat je hebt. *Do ut des* noemden de Romeinen dat: ik geef wat aan de godheid, zodat de godheid mij geeft wat ik wil.

Als daarover nadenkt, staat de godheid dus eigenlijk in dienst van de behoeften van de mensen. Zulke godsdienst zit in feite dichtbij kiezen voor zelfbehoud, angst het leven te verliezen, egocentrisme.

In Joodse kring gaat het verhaal dat Abram in zijn jeugd de godenbeelden in het atelier van zijn vader stuksloeg, en tenslotte de bijl in handen legde van het laatst overgebleven beeld. Toen zijn vader woedend was over Abrams daad, zei Abram: die god heeft dat gedaan. Waarop zijn vader zei: maar die goden kunnen niets! Waarop Abram zei: precies, maar waarom maakt u ze dan, en koopt iemand ze dan, en zet hem ergens neer en knielt daar dan voor?

In het beeld gaat het dus alleen maar om wat we zelf willen hebben.

Zo kan het op een moderne manier ook gaan. Iemand wil iets *hebben* en heeft daar veel offers voor over (geld, inspanning, tijd); soms zelfs ten koste van een relatie. Dat doel of dat *hebbeding* wordt dan eigenlijk je godheid; *Mammon*, noemt de bijbel dat: dat wat je wilt hebben en houden (meestal: geld of goederen).

De God van de bijbel

Vergeleken met bovenstaande godheden, kun je de bijbelse God nauwelijks een god noemen. Zo anders is Hij. Je kunt ook zeggen: als je de God van de bijbel god noemt, zijn al die andere goden geen god, god-af, af-god.

Hoe anders Hij is, daar zijn wij nog steeds niet aan gewend. We horen dat Hij God is, en denken dan onwillekeurig toch aan hoe de goden zijn. We horen in de bijbel ook van offers, en denken dan onwillekeurig toch dat de bijbel hetzelfde bedoelt als onze offers. Maar alles is anders.

Dat deze God anders is, onderstreept de bijbel met het woord *heilig*, dat is: apart, uniek. In de Tien Woorden wordt daarom ook opgeroepen de Naam van deze God apart te houden; vermeng Hem niet met andere goden, verwar Hem niet met onze goden, onze hebbe-dingen. Als jij iets graag wilt *hebben*, uit bent op je eigen belang, houd zijn Naam daar dan maar buiten. Want anders gebruik je zijn Naam ijdel, zo maar, alleen maar als een vlag om de lading te dekken.

Lees bijvoorbeeld met elkaar 1 Samuël 4: 1-11 en kijk eens hoe de Israëlieten daar de Naam ijdel gebruiken en wat ze daar wilden *hebben*.

Ook als in onze tijd in kerk en maatschappij over God wordt gesproken, gaat het lang niet altijd over de God van de bijbel maar gewoon over wat mensen zelf vinden of graag willen en wordt dus zijn Naam ijdel gebruikt.

Wat is vloeken?

De cabarettier Youp van 't Hek deed een keer een opmerkelijke sketch. Hij stelde voor om in Afrika tv's uit te reiken, zodat de arme mensen daar dan in elk geval bij ons op tafel konden kijken terwijl wij zaten te eten. Hij gebruikte daarbij het woord gvd.

Waarop hij gelijk zoiets zei als: 'oh, dat mag ik zeker weer niet zeggen. Dat is zeker vloeken. Ik mag geen gvd zeggen, maar ik mag wel nog meer eten kopen en nog rijker tafelen, terwijl de armen honger lijden'.

Praat er met elkaar eens over op welke manieren je kunt vloeken, de Naam van God tot een aanfluiting maakt door wat je zegt of door hoe je handelt.

De Naam

Hoe anders de God van de bijbel is, merk je ook aan zijn Naam. Zijn Naam is *JHWH* of *JHVH*. Als de Joden die Naam in de bijbel tegenkomen, spreken ze hem uit ontzag niet uit. Ze vinden het ook heel erg als wij dat wel proberen te doen. Wat ze dan wel zeggen als ze die Naam lezen? *Ha-sjem* (de Naam) of *Adonai* (Heer en Meester). In oude Nederlandse vertalingen wordt JHVH vaak weergegeven als HEERE of HERE (met allemaal hoofdletters dus). Omdat de Naam maar eenmaal per jaar op de Grote Verzoendag in de tempel van Jeruzalem werd uitgesproken, weten we de uitspraak ook niet meer. Sommigen gebruiken een fantasie-naam: ze zetten de klinkers van Adonai tussen die van JHVH; zo ontstond de naam Jehovah (de A van Adonai is een zogenaamd stomme A die klinkt als eh).

God heeft die Naam bekend gemaakt aan Mozes. Hij betekent zoiets als: Ik was er voor je, Ik ben er voor je en Ik zal er voor je zijn.

Daarmee zijn we gelijk bij het grote verschil met alle andere goden. De Naam van God is een belofte aan mensen; wie met Hem op reis gaat die zal zijn aanwezigheid (zijn zegen, heet dat) ervaren. Hij is een God voor *onderweg*, een *pelgrims*-God die met mensen op reis wil naar zijn toekomst. En zijn verlangen is: *bij mensen te wonen*. Hij is dus geen natuur-god maar een *geschiedenis*-God; Hij maakt met mensen en hele generaties een geschiedenis; op weg naar zijn toekomst.

Bijbelse offers

Hierdoor zijn de bijbelse offers iets heel anders dan de offers die wij kennen. We hoeven de God van de bijbel namelijk niet gunstig te stemmen. Hij is ons al gunstig gezind! En wil dicht bij ons zijn, wil midden onder ons wonen. Maar Hij is wel heilig en rein,

terwijl wij dat niet zijn. Dus hoe moet dat aflopen? Dat kan niet zo maar; dat zou bij wijze van spreken hetzelfde zijn als de bliksem proberen te vangen. Daarom stelt God in het bijbelboek Leviticus offers in. Die offers moeten de mensen helpen om rein en heilig bij Hem te komen, en hen beschermen tegen zijn heilig vuur. Het is een soort etiquette om tot God te *naderen*. Het Hebreeuwse woord voor offer heeft dan ook te maken met het werkwoord *opgaan, naderen*. Je kunt in Leviticus ook lezen of het God gelukt is om bij zijn volk te wonen.

Het Romeinse principe van *do ut des* werkt niet bij deze God. Ik geeft uit zichzelf al van alles aan ons. Wat Hij vraagt is wederliefde; dat wij ons geven in zijn dienst naar zijn toekomst; en niet dat wij Hem voor ons karretje spannen.

De Naam wil bij ons wonen

De HERE God is dus een God die ons liefheeft, die ons zijn nabijheid belooft als we zijn weg gaan, die te vertrouwen is. Joden noemen hem daarom ook wel *Vader*. Als christenen hebben we dat – via Jezus en het ‘Onze Vader’ – overgenomen. Islamiëten noemen Allah nooit zo. Zij geloven dat zulke intimiteit met God onmogelijk is en niet mag.

Al van het begin af aan, toen God zich aan Abram voorstelde, gaan de mensen die in Hem geloven met Hem om als met een vriend. Sterker: Hijzelf gaat met hen om als met een vriend! Dat betekent ook dat je alles tegen deze God mag zeggen, *zonder bang te zijn*. En je hoeft je ook niet bij zijn wil neer te leggen. Integendeel. De bijbel kent het woord *berusten* niet; dat komt in alle 66 bijbelboeken niet eens voor! Dat past niet in het denken van de gelovigen, en past niet in het leven met deze God. Deze God roept mensen juist op om *op te staan en verantwoordelijkheid* te nemen op weg met Hem door de geschiedenis. Abram doet dat ook gelijk. Als Hij hoort dat God de steden Sodom en Gomorra wil verwoesten, gaat hij God in de weg staan om dat te voorkomen. En dat mag ook! En bijvoorbeeld Job scheldt veertig hoofdstukken lang op God, en toch houdt God van hem; meer dan van Jobs vrienden die allemaal vrome praatjes verkopen. Jezus spreekt ook van deze intimiteit met God en hoe vrijmoedig wij mogen zijn. Zoek het maar eens op in Lucas 11: 1-11.

God is dus wel heel anders dan hoe wij dachten dat de goden waren. Houd zijn Naam daarom apart van andere namen en goden (vgl de woorden van Jezus: ‘Uw Naam worde geheiligd’). Gebruik zijn Naam met liefde en ontzag.

Don't take my Name

We luisteren naar het lied uit Tom Parker's ‘Ten Commandments’.

Welke reden wordt in dit lied gegeven voor de oproep om de Naam niet zomaar te gebruiken?

*When you tell your friends about the way we used to be,
when you talk about the things we used to do,
just remember how we were;
all the love we used to share,
so many tears
of loving you.*

*I remember when we used to talk and we would say.
We would never say the things that others do.
When the good times turned around
I would never put you down:
I am still the same.
Don't take my Name in vain*

*don't take my Name in vain;
I am still the same,
don't take my Name in vain.*

*Remember when you took my Name in love;
don't take my Name in vain;
don't take my Name,
don't take my Name in vain.*

*When you talk about the way we were,
don't take my Name
in vain.*

4. Het paleis in de tijd

(Weet van ophouden. Werk met Mij aan de schepping maar laat elke zevende dag een feestdag zijn voor jou en Mij)

Sunday, sunday

Hoe beleven onze catechisanten de zondag?

Hoe beleeft de schrijver van dit lied de zondag? Waardoor komt dat volgens hem; en waardoor zou hij dat ook kwijt kunnen raken?

Zegt dat iets over onze zondagsvieringen?

*Sunday, sunday, happy day;
monday, monday, far away;
time to rest and time to play.
It doesn't mean too much,
it's just another day.*

*Sunday morning shining down,
smiling faces all around,
children playing, hear the sound,
sunday morning merry go round.*

*When your love is so far away
it's just another day.*

*All at once it seems to me
I can see blue where rainclouds used to be.
Is it You that I can see,
coming home,
home to me?*

*Sunday morning shining down,
smiling faces all around,
children playing, hear the sound,
sunday morning merry go round.
When You're here with me
I see it all another way.*

Ruimte en tijd

Alles in de schepping beslaat *ruimte* en *tijd*. Bij *ruimte* hoort het werkwoord *hebben*. Wie of wat veel *heeft* (omvang, bezit, macht) neemt veel *ruimte* in beslag.

Bij *tijd* hoort het werkwoord *zijn*. Wie of wat er lang *is*, heeft een hoge leef-*tijd*.

In onze maatschappij wordt ruimte hoger gewaardeerd dan tijd. Als iemand veel heeft, dan is men daar erg van onder de indruk. Noem maar voorbeelden. Het lijkt wel alsof we denken dat als iemand veel *heeft* hij ook iemand *is*.

Tijd staat bij ons daardoor in dienst van *ruimte*. 'Tijd is geld'. Ons horloge jaagt ons op; elke seconde telt; het gaat erom altijd ergens iets te verdienen, waardoor we nog meer zullen hebben. Wat merken onze jongeren van die jacht in het leven?

De bijbel probeert ons te corrigeren. Als iemand veel heeft, wil dat nog niet zeggen dat hij ook echt iemand is. Iemand kan niets *hebben*, en toch heel veel *zijn*, betekenen. Bedenk met elkaar voorbeelden.

De Here Jezus had geen horloge. Hij leefde niet naar het principe dat elke seconde telt of dat tijd geld is. Tijd was voor hem iets anders.

Om dat ook zo te beleven zouden we misschien bij de ingang van de kerk alle mensen hun horloge af moeten nemen. Wat zou je ervan vinden als dat gebeurde?

Zonder horloge de kerk in; dat beleven we soms een beetje als we in de vakantie een kathedraal inlopen. We laten dan de jachtige wereld van *ruimte en hebben* even echt achter ons. Misschien raken we zonder horloge zelfs gedesoriënteerd.

Maar dan ontdekken we een andere wereld. Een wereld waarin je er mag *zijn*. Er is alle tijd! Tijd voor jezelf, tijd voor elkaar, tijd voor God. Tijd om na te denken over wie we zijn en wat de zin van ons leven is.

Sabbat

De Here God wist wel hoe druk we ons zouden maken in de wereld. Maar Hij vindt het broodnodig dat we ook van *ophouden* weten; om te rusten, te mediteren, tijd voor elkaar te hebben. Hij wil dat we ons werk juist vanuit die rust doen.

Sabbat betekent ‘ophouden, rusten, vieren’ (vgl het Duitse werkwoord *feiern*, dat zowel staken als vieren betekent).

Hiervoor creëerde de Here God een bijzondere ruimte: een ruimte in de tijd. Een speciale dag. Eén keer per week komt die speciale ruimte naar ons toe. De sabbat is een soort *paleis in de tijd*. Een kathedraal die je niet hoeft op te zoeken, maar die vanzelf naar je toekomt. En als je je van deze ruimte in de tijd bewust bent, dan kun je hem ook telkens op die manier binnenlopen.

Op vrijdagmiddag al kijken Joden naar dit paleis uit, het licht achter de ramen wordt als ware al zichtbaar. Zo meteen houdt het jachten en jagen op. Dan laat men het horloge achter. Dan wordt er niet meer gesproken over werk en geld (verboden onderwerpen), maar alleen nog over: hoe gaat het met jou? Wat kan ik voor je doen? En men bezint zich op het leven met de bijbel, praat in gebed met God, zoekt zieken op, wandelt in de schepping, enzovoort. Men wil in die tijd, in dit paleis, ook niets veranderen; dat wil zeggen: er wordt bijvoorbeeld geen land omgespit, niet op vogels gejaagd, het vee krijgt rust, het paard hoeft niet voor de kar, enzovoort. Joden mijden op de sabbat dan ook vuur, omdat juist vuur zoveel verandert. Alles mag die dag even zichzelf zijn, even opademen; voordat het gevecht om het bestaan weer begint op het moment dat dit paleis, de sabbat, weer voorbij is. Men zou de sabbat daarom ook wel willen rekken, omdat het een stukje paradijs op aarde is.

Sabbat en zondag

Het joodse volk telt de dagen van avond tot avond (vgl Gen. 1). Als de eerste drie sterren zichtbaar zijn of zouden kunnen zijn, begint de volgende dag. In de winter begint de volgende dag dus al vroeg; in de zomer juist laat.

De sabbat-dag (alleen de zevende dag van de week heeft bij hen een naam) begint voor de Joden dus al op vrijdagavond. Op zaterdagavond loopt de dag weer af. Men gaat soms op vrijdagavond al naar de sjoel of synagoge, meestal echter op zaterdagmorgen.

Zaterdagavond begint de eerste dag van een nieuwe week.

De eerste christenen hebben ook zo geleefd. Maar omdat de eerste dag van de week voor hen ook de opstandingsdag van Jezus was, kwam men vaak ook op zaterdagavond (dus op de eerste dag van de week!) bijeen. Op zondagmorgen – bij Joden heet dat gewoon ‘de eerste dag’ – ging men gewoon weer aan het werk.

Rond de 4^e eeuw heeft de kerk de ‘sabbat’ afgeschaft. De ‘eerste dag van de week’ werd ‘de dag des Heren’. Of de kerk dat terecht gedaan heeft is een grote vraag. Het is in elk geval niet zoals Jezus leefde.

Omdat de kerk toen inmiddels met Romeinse tijd rekende, begon de ‘zondag’ in de ochtend en werd dus de hele eerste dag van de week de nieuwe rustdag.

Hoe dan ook: de inhoud van de Joodse sabbat en de christelijke zondag zijn in principe gelijk. Je kunt erin binnenlopen als in een paleis in de tijd. In dat paleis kunnen we alles kwijt: onze vreugden en ons verdriet, onze zorgen en vragen. Er is alle tijd om alles met elkaar te delen, en om alles te delen met God in de gebeden. Dat is wat in een kerkdienst in principe ook gebeurt, al is alles vaak formeel geworden, gewoonte, gestileerd. Tegelijk wordt ook geluisterd naar God: de lezing van de Schriften, zijn woorden van vergeving, zijn levenslessen.

Hoe zou jij voor jezelf weer kunnen leven met ‘een paleis in de tijd’?

Drie redenen voor ‘sabbat’

Het gebod om de sabbat te vieren wordt in de Bijbel verschillend gemotiveerd:

1. In Exodus 20:11 wordt verwezen naar de schepping. God rustte en genoot op de zevende dag; laat daarom ook zijn volk op die dag rusten en genieten van de schepping.
2. In Deuteronomium 5: 15 wordt verwezen naar de verlossing uit Egypte. God heeft zijn volk bevrijd uit de slavernij; laat het dat nooit vergeten en ervoor zorgen dat niemand ooit nog zo tot slaaf wordt gemaakt.
3. In Exodus 31: 13, 17 wordt verwezen naar de heiliging. God geeft het ritme van de week dagen aan de mensen (niet uit de natuur af te leiden!) als een teken van zijn aanwezigheid, teken van zijn eeuwig verbond met zijn volk; de sabbat is een appèl aan hen om met God te leven (hun leven te *heiligen*, dwz in dienst van God te stellen).

Om over na te denken:

- Op wat voor manier zouden wij de schepping (en ook de herschepping) een plek in onze zondagsviering kunnen geven?
- Op wat voor manier kunnen mensen tot slaaf worden gemaakt en hoe voorkomen we dat?
- Men heeft wel eens geprobeerd de week een ander aantal dagen te geven (tien bijvoorbeeld). Het is nooit gelukt.

Een ‘sabbatical’

Je hoort er steeds meer mensen over: ze willen of krijgen een ‘sabbatical’ van hun werkgever. Dat betekent dat ze een bepaalde tijd verlof krijgen (soms zelfs een jaar) om ‘tot zichzelf te komen’.

In Leviticus 25 werden zulke sabbaticals al door de Here God voorgeschreven. Elk zevende jaar gaf recht op een sabbatical. Het kwam erop neer dat in zo’n jaar niet werd gezaaid of gemaaid. Je leefde van wat ‘vanzelf’ in de natuur groeide. Het gaf het land rust, en het gaf de mensen en het vee rust.

Je zou dit in je eigen leven eens kunnen proberen. Elk zevende jaar geen initiatieven nemen, niet allerlei nieuw werk aantrekken, niet al je energie inzetten om dingen tot stand te brengen, maar gewoon leven van wat ‘vanzelf’ op je weg komt, relaxed je werk doen.....

Na zeven maal zeven jaar kreeg het volk Israël zelfs een dubbele sabbatical: een jubeljaar. Dus in je 49^e en 50^e levensjaar: even rustig aan. Denken wie je bent voor God en waarheen het moet gaan. Misschien voorkomt het je midlife-crisis!

Herinner je de toekomst

In Joodse kring wordt erop gewezen dat er een apart woord staat voor ‘gedenken’ in ‘gedenk de sabbat’. Het woord is niet gericht op het verleden maar op de toekomst. Daarom zegt men vaak dat leven met de sabbat hetzelfde is als leven richting Gods toekomst. Het is als probeer je elke sabbat nu al de nieuwe wereld zichtbaar te maken waarin alle mensen en levende wezens vrij en blij mogen leven, waarin niemand iemand kwaad doet.

Dat betekent sabbat dus ook: de laatste dag van de wereldtijd, de nieuwe aarde, het paradijs. Naar die grote sabbat(srust) leven we toe en iedere keer dat we in het ‘paleis in de tijd’ zijn, beleven we daar al iets van. ‘Zeven’ (van de ‘zevende’ dag) is in de bijbel het getal van de volheid, van de volmaaktheid.

5. Gewichtige mensen

(Geef ouderen het gewicht dat hen toekomt en leer van hun verleden voor de toekomst)

Kabood – Gewicht

Wat betekent ‘eer je vader en moeder’? Laat de catechisanten eens vertellen hoe ze dat uitleggen; en hoe ze dat concreet invullen.

Er staat niet ‘heb je ouders lief’. Liefde tussen kinderen en ouders is een bijna natuurlijk gegeven. De loyaliteit van een kind aan een ouder is bijna eindeloos; zelfs al wordt het mishandeld. Als er geen liefde is, blijft een kind die vaak zijn hele leven zoeken. Opdat die moeder toch maar één keer zal zeggen: Ik houd van je. Opdat die vader toch maar één keer zal zeggen: Ik ben trots op je. Je kunt fysiek mishandeld worden, maar ook emotioneel verwaarloosd worden; het laatste is misschien nog erger.

Er staat letterlijk ‘Geef je vader en moeder het *gewicht* dat hen toekomt’.

Ouders zijn *gewichtige mensen*. Niet omdat ze dat van zichzelf denken te zijn, maar omdat God hen dat gemaakt heeft. Degene met het meeste gewicht, de grootste Kabood (meestal vertaald met ‘eer’ of ‘heerlijkheid’) is God zelf. Hij is de grootste Vader en Moeder, degene met het meeste gezag. Als Hij mensen een kind schenkt, dan krijgen ook zij als ouders iets te zeggen (gezag) over hun kind. God geeft iets van zijn eigen gewicht aan die ouders, iets van zijn eigen gezag aan die ouders. Maar het is dus niet hun eigen gewicht of gezag! Het is een afgeleid gewicht, afgeleid gezag; ze ontleen het aan God. Dat betekent ook dat ze dat gewicht en dat gezag moeten invullen zoals God zelf dat invult. Zodat hun kinderen in hun ouderschap iets van Gods eigen ouderschap zullen zien. Zodat hun kinderen bij het woord ‘vader’ en ‘moeder’ warme gevoelens krijgen. Zodat hun kinderen door de ouders heen God zelf gaan zien.

Hoeveel gewicht?

Er zijn ouders die zich zeer gewichtig gedragen. Dat kan voor kinderen een last worden. Zij kunnen voor hun gevoel nooit beantwoorden aan de normen en verwachtingen, schieten altijd tekort.

Er zijn ouders die hun gewicht niet waar maken. Ze nemen hun verantwoordelijkheid niet. Ook dat brengt kinderen in problemen; ze voelen zich aan zichzelf overgelaten, gaan soms zelf de verantwoordelijkheden invullen die hun ouders laten liggen.

Als de balans erg verstoord is, dus als ouders te gewichtig of lichtgewicht zijn, kan dat het leven van hun kinderen ernstig aantasten. In plaats van te leven vanuit hun eigen gewicht blijven ze bezig het leven van hun ouders ‘over te doen’, te ‘verbeteren’. Het resultaat is vaak dat ze óf in dezelfde fout vallen óf precies het tegenovergestelde gaan doen; in beide gevallen is de balans in hun leven zoek.

Een belangrijke rol is dus in onze wereld voor ouders weggelegd. Ze mogen God daarbij bidden om zijn wijsheid, omdat ze hun gewicht van Hem hebben gekregen. In het Nieuwe Testament klinkt tot de ouders ook het gebod: verwek uw kinderen niet tot toorn.

Van belang dus om ouders *het gewicht te geven dat hen toekomt*; niet meer en niet minder. Wie dat leert laat de verantwoordelijkheden daar waar ze horen te liggen. Het is goed je ouders in en na je puberteit los te laten en hen hun eigen verantwoordelijkheid tegenover God te laten dragen. Je blijft hen ‘eren’ om de plaats die God hen in je leven heeft gegeven; maar je gaat tegelijk voor het aangezicht van God vrij en blij je eigen identiteit ontwikkelen.

Begrijpen waarom de ouders handelden zoals ze deden, kan in dit proces helpen om hen los te laten. En als je op de goede manier leert van hun *verleden*, is dat een goede leer voor je eigen *toekomst*. De geschiedenis van de mensheid lijkt wat dat betreft soms weinig hoopgevend: we blijven vaak dezelfde fouten maken als in het verleden. De omstandigheden veranderen, maar de fouten zijn dezelfde. Goed dus om je te verdiepen in het leven van ouderen en van vroegere generaties. Wie de geschiedenis verwaarloost en alle ervaringen daarin opgedaan, speelt met de toekomst.

Honouring you

Veel liederen gaan over de verhouding van kinderen met hun ouders. Denk bijvoorbeeld aan 'Papa' van Stef Bos of 'Father and son' van Cat Stevens. Ken je nog andere?

Wat hebben die liederen gemeen?

Hoe vind je dat het 'eer uw vader en uw moeder' in 'Honouring you' wordt ingevuld?

*If I stay out late
roaming the town,
don't think that I'm going bad
letting you down.
Life 's just beginning
and everything 's new:
It's just my way of honouring you
It's just my way of honouring you*

*When I was very small
you said to me
if I should ever fall
you 'd always be
standing beside me
and seeing me through;
I was so strong
depending on you
feeling so brave
depending on you.*

*How do you think of me?
How could you guarantee
I would be*

*always your little girl
holding your hand
building fine palaces
made out of sand?
Me and my dreams
together we grew
going our way and honouring you
going our way and honouring you*

*How do you think of me?
How could you guarantee
How I'd be?*

*If I stay out late
 roaming the town,
 don't think that I'm going bad
 letting you down.
 Life 's just beginning
 and everything 's new:
 It's just my way of honouring you
 It's just my way of honouring you
 honouring you.*

Op de schouders van het voorgeslacht

Het is een typisch vaderlijke actie om zijn kind op te tillen en op zijn schouders te zetten. Het lied 'You raise me up' (gezongen door Russell Watson) sluit daarop aan. Het refrein vertelt hoe je eigen leven basis en inspiratie kan vinden in de ouders. Vertel eens op welke schouders jij staat (ouders, leraren, anderen)?

*You raise me up
 so I can stand on mountains.
 You raise me up
 to walk on stormy seas,
 and I am strong when I am on your shoulders.
 You raise me up
 to more than I can be.*

Wat zou God met ons leven willen? Pas het refrein eens toe op Hem.

'The old man'

We moeten wel blijven bedenken dat het 5^e gebod geen apart kindergebodje is in de Tien Woorden. Het zijn woorden gesproken tot het hele volk. Met name tot de volwassenen; hoe om te gaan met de ouderen in hun midden die oud en gebrekkig beginnen te worden? Als die ouderen hun leven goed hebben geleefd, wordt hun lichaam misschien wel steeds zwakker maar hebben ze innerlijk een schat aan levenswijsheid. In onze welvaarts- en gezondheidscultuur krijgen zij weinig waardering en wordt heel weinig met hun ervaring gedaan. Er zijn echter ook veel volkeren en culturen waar men de ouderen met heel veel respect behandelt. Men spreekt dan over 'the old man' als de oude wijze man. In veel culturen blijft die wijsheid ook bewaard doordat die ouderen dichtbij de jongeren wonen; zij hebben dan vaak veel contact, ook met de klein- en achterkleinkinderen.

Vergelijk die culturen eens en vraag je af in welke cultuur je het liefst tot de ouden van dagen zou behoren.

Wat vind je van termen als 55+, 65+, bejaarden, 'ouwe'?

Hoe is je eigen verhouding (geweest) met grootouders?

Het eren van ouders en ouderen komt concreet tot uitdrukking in wat we voor hen doen, bijvoorbeeld:

- zorgen dat het hen tot hun dood aan niets tekortkomt;
- hen hun levensavond gunnen zonder nog van alles van hen te willen en te vragen;
- hen het plezier doen hen regelmatig te bezoeken (samen met de kleinkinderen).

Oorzaak en gevolg

In de Tien Woorden komen we tegen dat de daden van de ene generatie doorwerken in de andere generatie. God zegt dat de kinderen tot in de derde en vierde generatie moeten boeten voor de misdaden van hun ouders. Kun je daar voorbeelden van noemen en hoe dat werkt? Denk bijvoorbeeld aan oorlogsmisdadigers, alcoholverslaafden, mensen die telkens ‘vreemdgaan’....

Andersom zegt de Here God ook dat Hij duizenden generaties zal zegenen van hen die het goede doen en leven naar zijn Woord.

Betekent dat overigens – in beide genoemde gevallen – dat de kinderen geen eigen verantwoordelijkheid hebben en altijd hetzij moeten lijden, hetzij mogen gaan profiteren van hun voorgeslacht?

Hoe zou jij zelf kinderen op willen voeden; wat zijn daarbij de belangrijkste punten?

Israël

De Tien Woorden zijn in de eerste plaats aan Israël gegeven. Dat merk je met name ook aan de belofte die bij het 5^e gebod wordt gegeven. Wanneer het volk zo met elkaar leeft, zullen ze lang verblijven in het land dat de Here God hen geeft. Welk land is dat? En zou dat nog steeds gelden?

Jezus

We lezen met elkaar Lucas 2: 41-52. Na alles wat je gehoord hebt: leg eens uit hoe Jezus handelt ten opzichte van zijn ouders en of dat klopt met het vijfde gebod. En hoe vind je zijn ouders daarmee omgaan?

Intermezzo: Wie is de naaste?

De tweede tafel

In het vorige hoofdstuk maakten we de overgang van de ‘eerste tafel’ (over de eerbied voor de HERE God) naar de ‘tweede tafel’ (over eerbied voor de naaste). Na de oproep om God lief te hebben boven alles, klinkt nu de oproep om de naaste lief te hebben als jezelf. Jezus verwoordde dat met de woorden: Het tweede gebod, ‘aan het eerste gelijk’. We gaan dus niet over tot een ander of zelfs lager niveau. De HERE God is niet los verkrijgbaar (vgl Leviticus 19 waar elk gebod richting de naaste als grond heeft: Ik ben de Heer). Leven met Hem betekent ook leven met de naaste. Hij heeft zelfs vastgesteld wie onze naaste is, hem aan ons gegeven. Op een heel bijzondere manier heeft Jezus dat nog eens duidelijk gemaakt in een beroemde gelijkenis: die van de Barmhartige Samaritaan.

De barmhartige Samaritaan

Hoe bekend deze gelijkenis ook is, hij is niet zo gemakkelijk te doorgronden. Uiteindelijk is het een cirkelredenering die dan opeens zijn pointe krijgt: je moet je naaste liefhebben > wie is mijn naaste? > wie is de naaste geweest? > antwoord: Samaritaan cq wie zich ontfermd heeft > Jezus-zelf > je naaste liefhebben is dus: Jezus liefhebben?! > doe evenzo > je naaste liefhebben is: een naaste te zijn zoals Jezus een naaste voor ons was. Maw: heb je naaste lief zoals je zelf (bemind bent).

Het is een goede oefening in bijbelstudie om deze antwoorden samen met de catechisanten te ontdekken (Lucas 10: 25-37).

Alle begin is liefde

Dus ook als de naastenliefde aan de orde komt, begint het weer met de liefde van God. Allereerst moeten we weer diep beseffen dat we zelf ‘slaaf’ waren, in het donker ronddoelden, uit ‘Egypte’ komen. God heeft een streep, een kruis door dat leven gezet in Jezus’ naam. In dat kruis heeft Jezus zichzelf helemaal gegeven, ontledigd, om onze Naaste

te zijn, ons te redden uit donker en dood. Wij zijn op zijn naam gezet (bij de doop), kinderen van God, burgers van Gods koninkrijk; wat wij hier op aarde ook meemaken. Omdat we daardoor in principe bevrijd zijn van alle zorg en angst (in leven en in sterven zijn wij van God) hebben we onze handen geheel vrij om te zorgen voor anderen. Gered door die grote Naaste die JHWH ons gegeven heeft, leven wij in grote dankbaarheid en zetten de eerbied voor JHWH en zijn Zoon om in eerbied voor elk medemens en doen ons best hem/haar dezelfde bevrijdende ervaring te schenken die ons gegeven is. Zodat, om met Paulus te spreken, eigenlijk niet wijzelf leven en handelen, maar Jezus in ons. Een mooi voorbeeld is de gelijkenis van de schuldenaars: Matt. 18: 23-35.

Zo lezen we de tweede tafel: hoe zullen anderen in ons Jezus Christus, en door Hem heen JHWH in ons ontmoeten? Hoe zullen wij een Naaste zijn?

6. Geen gezicht laten verbleken

Geef ieder mens (en schepsel) ruimte en recht om te leven

Sprekend God

Als de mensheid/Adam geschapen wordt dan is dat 'naar Gods beeld en gelijkenis'. De mens is als het ware 'sprekend God'. Dat onderscheidt ons van de dieren. Die kunnen niet spreken, hebben geen poëzie en zang, dragen ook geen verantwoordelijkheid. Wij zijn echter 'antwoordende' wezens, antwoordend op het Woord van God, in woorden en daden; waarbij woord en daad één zijn. Antwoordend zijn wij sprekend God. Als we niet antwoorden of onze antwoorden niet kloppen lijken wij niet meer op God. Dan zijn we onver-antwoord bezig.

Hoe onverantwoord echter een mens ook bezig is, in principe is ieder geschapen naar Gods beeld. Dus ook degene die bijvoorbeeld mijn vijand is houdt daarmee niet op 'Gods beeld' tegenover mij te zijn.

De taal verheft ons dus boven andere schepselen. Sprekend onderscheiden wij ons. Dat maakt taal, woorden, tot een bijzondere gave. De kunst is deze gave zo goed mogelijk te gebruiken. Temeer omdat woorden macht hebben. Met woorden kan ik iemand troosten, met woorden kan ik ook iemand vernietigen. Bedenk maar voorbeelden; of vertel eigen ervaringen met woorden die tot je klonken en wat ze met je deden.

Oordelen

Hoewel we als mensen allemaal volstrekt gelijkwaardig zijn voor God, vertelt de bijbel van begin af aan hoe mensen die gelijkwaardigheid proberen onderuit te halen. Kaïn heeft zijn naam omdat hij *alles* is voor zijn ouders. De naam Abel betekent echter *nikswaard*. Dit ongelijke oordeel over hen beiden beïnvloedt ook hun leven. Hoe ga je je gedragen als je 'alles' heet? Hoe zul je je voelen als iedereen je een 'nul' noemt? Wat gebeurt er als die twee met elkaar moeten omgaan, elkaar *spreken*?

Wanneer je elkaar in gelijkwaardigheid spreekt, elkaar in de ogen en het hart hebt gezien, kun je elkaar eigenlijk geen kwaad meer doen. (Vergelijk: mensen die dieren hebben eten misschien wel vlees maar zullen niet gauw hun eigen dier – dat een naam heeft – slachten. Als het zo al met dieren is, hoeveel te meer met mensen).

Je ziet dan ook dat de ruimte om te doden alleen dan ontstaat als eerst de ander van zijn gelijkwaardigheid wordt ontdaan. Dat kan door hem moreel te verwerpen, bijnamen te geven, eigen naam en gezicht te ontnemen. Door al die oordelen creëer je een 'beeld' van die ander. Wordt hij dan omgebracht dan is het geen mens zoals jij, maar die crimineel, of die rotzak, of die blanke, of die buitenlander enzovoort.

Doden kan op veel manieren

God verbiedt bloedvergieten. Bloed is in de bijbel een symbool voor 'leven'; en het 'leven' is heilig, want door God gegeven.

Dat bloedvergieten hoeft niet eens letterlijk te zijn. Een Joodse rabbi heeft gezegd dat als je een opmerking maakt of iets doet waardoor bij een ander het bloed uit zijn gezicht wegtrekt, je al iemand hebt gedood, bloed hebt vergoten. Ga dan eens na: hoeveel bleke gezichten zie je in deze wereld; heb jij wel eens zo 'bloed vergoten'?

Het gezicht blijven zien

Voorafgaand aan oorlogen zie je hoe er vaak eerst een propagandamachine gaat draaien. Die is erop gericht een bepaalde categorie mensen hun persoonlijkheid te ontnemen. De

propaganda wil dat er beeldvorming ontstaat, conflictvorming. Is dat gelukt en hebben mensen op die manier geen gezicht meer, dan kun je ze vrijwel naamloos gevangen zetten of zelfs ombrengen.

In het boek 'Les Enfants de Buchenwald' (de kinderen van Buchenwald) van de Franse schrijfster Judith Hemmendinger vinden we een illustratie van de ervaring dat de persoonlijkheid al is gedood vóór de moord op het lichaam. Deze maatschappelijk werkster heeft kinderen die uit Buchenwald terugkwamen, onder wie de Hongaars/Franse schrijfster Elie Wiesel en de opperrabbijn van Israël, Israël Lau, opgevangen. Zij vertelt dat ze op een donderdag met de kinderen wil uitgaan, maar dat zij ze niet kan vinden. Ze zoekt ze tevergeefs en telefoneert met de politie. Uiteindelijk vindt zij ze terug bij een fotograaf in het naburige stadje. Als zij hun vraagt wat ze daar doen, antwoorden ze dat ze zichzelf willen zien, 'zichzelf in de spiegel bekijken'. Zij willen hun gezicht terugvinden. Zij hebben behoefte zichzelf opnieuw een gezicht te geven. Ontroerd begrijpt zij het belang van dit verlangen om hun gezicht te bekijken. Zij organiseert dan iedere donderdag uitstapjes per trein om de kinderen in staat te stellen zich te laten fotograferen. (Ouaknin, p. 136)

Wie de ander aankijkt, zegt de filosoof en Talmoedgeleerde Levinas, leest daarin het gebod: je zult niet doden. Niemand kan een medemens neerschieten die hij aandachtig heeft aangezien. Dat kan pas als je die ander eerst in een bepaald (vijand)beeld hebt vastgezet. Daarom is oorlog niet mogelijk zonder propaganda: door beeldvorming wordt de tegenstander bewust gereduceerd tot een weerzinwekkend portret (Suurmond).

Herken je het bovenstaande in oorlogen, vroeger en in het heden?

Ken je zulke 'propaganda' ook uit onze maatschappij vandaag? Noem voorbeelden en geef het gevaar daarvan aan.

Soldiers of fortune

In Nederland klonk heel lang de verbinding 'God, Nederland en Oranje'. De Duitsers die hier in de Tweede Wereldoorlog binnenvielen hadden op hun koppels staan 'Gott mit uns'.

Wat vind je daarvan?

Wat vindt dit lied van het gezegde: God staat aan onze kant?

Van wie zijn 'de gezichten op een vervagende foto aan de muur'?

*Yesterday 's over
we have won the day.
We know
that God 's on our side.
Winners are the heroes,
they can do no wrong,
tall and strong
and never denied.*

*Soldiers of fortune
live for today
not thinking about tomorrow;
yesterday 's over
yesterday 's gone,
but tomorrow will never come
for the face on a fading picture
on the wall.*

*Everything's easy
when you know the game,
just the same
as it's always been:
fight for love and glory
then you walk away
and forget
the things that you've seen.*

*Soldiers of fortune
live for today
not thinking about tomorrow;
yesterday 's over
yesterday 's gone,
but tomorrow will never come
for the face on a fading picture
on the wall.*

7. Gun een ander het paradijs

(Breek niet in in de liefdesrelatie van een ander)

Je blootgeven

Naarmate je vaker gekwetst wordt in je leven, komt des te sterker de vraag op: wie kun je vertrouwen? Aan wie zou je jezelf durven toevertrouwen? Aan wie durf je je bloot te geven, jezelf te laten kennen?

Ook onze kinderen groeien op in een wereld waarin ze maar al te vaak worden uitgelachen of gepest. En ieder mens kiest wel een strategie om de buitenwereld te overleven: van helemaal wegkruipen tot juist agressief worden.

Genesis vertelt dat God in principe een wereld bedoeld heeft zonder angst. Dat moet je je eens even voorstellen: niets en niemand om bang voor te zijn omdat niemand erop uit is je te beschadigen of jou als lust- of winstobject ziet. Het mooist is deze harmonie verwoord in Genesis 2: zij waren naakt, maar schaamden zich niet voor elkaar; dus: zij lieten zich aan elkaar kennen, gaven zich aan elkaar bloot, maar zonder enige angst.

In het zogenaamde ‘zondeval-verhaal’ (Genesis 3) wordt verteld dat de wereld inmiddels heel anders geworden is. Omdat we niet bij Gods Woord blijven is ook de angst de wereld binnengekomen. Als Adam en Eva van de boom van kennis gegeten hebben, beseffen ze opeens hoe kwetsbaar ze zijn en zoeken het eerste het beste dat ze grijpen kunnen om zich voor de ander te verhullen. En zo is het nog altijd. Ieder mens verbergt zich achter een masker, speelt een bepaalde rol. Je bent de scholier, of je bent de leraar, of je bent de groenteman, enzovoort, enzovoort; maar aan wie laat je nu werkelijk zien wie je bent? De ‘zondeval’ maakt ons eenzaam.

Nu zegt God al in Genesis 2 dat het niet goed is als een mens eenzaam en alleen is. Je hebt allemaal een hulp nodig ‘als tegenover’; iemand tegen wie je kunt spreken, die ook tegen jou kan spreken, en die je ook kan tegenspreken: een echte vriend in het leven. Mens-zijn is een relatie van woord en antwoord. Zulke vrienden kun je – als het goed is – vinden in het gezin waarin je groot wordt, of in een vriendenkring van jezelf, of in de christelijke gemeente; maar zo’n vriend of vriendin voor het leven kun je op heel bijzondere wijze hebben in een huwelijk.

Waar mensen met elkaar een huwelijk hebben, daarvan zegt God: laat iedereen daar afblijven en daarbuiten blijven. Want daar beleven en oefenen twee mensen met elkaar een beetje hoe het ooit in het paradijs was: totaal onderling vertrouwen, je nooit hoeven te bewijzen, geen rol te hoeven spelen, jezelf zijn bij de ander die ook zichzelf mag zijn bij jou.

Maar zo’n relatie is zeer kwetsbaar. Want ook in een huwelijk kennen de partners hun angsten, lopen elkaar soms voorbij of beschadigen elkaar. Daar mag niemand van buiten in inbreken om daar vervolgens misbruik van te maken en één van beiden te verleiden tot ontrouw.

Het gaat in dit zevende gebod dus niet zozeer over echtscheiding. Het gaat over overspel: je mag niet echtbreken, dus niet inbreken in het huwelijk van een ander.

Het bederf van het beste is het slechtste

De kinderen kunnen zelf wel hun verhalen vertellen over hoe zij zelf het huwelijk zien. Wat voor ervaringen hebben ze daarmee bij hun ouders of familie? Geloven ze er zelf nog in voor de toekomst? Wat blijft er in een gebroken huwelijk of gezin over van de

communicatie, van ‘woord en antwoord’? Kan een echtscheiding soms beter zijn dan de voortzetting van een huwelijk?

Hoe voorkom je eigen eenzaamheid in deze wereld?

Met wie praten onze jongeren over al dit soort dingen?

Veel ontrouw is een gevolg van het botvieren van de eigen lusten. Vrouwen die mannen verleiden, mannen die vrouwen verleiden; met rampzalige gevolgen voor hun wederzijdse huwelijk of gezin. De rekening wordt niet zelden betaald door degenen die bedrogen zijn: de partners van degenen die ontrouw waren. Zij zijn diep gekwetst, en vragen zich nog sterker af: wie in de wereld kan ik vertrouwen als ik zelfs mijn eigen man of vrouw niet kan vertrouwen?

Ontkenning is overigens ook een vaak geziene reactie. Een beroemd verhaal is dat van de vrouw van Potifar (Gen. 39): bij de ontdekking van haar verraad speelt ze onmiddellijk de vermoorde onschuld; ze ontkent haar verleiding. Haar man wil haar maar al te graag geloven en laat juist Jozef in de gevangenis zetten (daardoor wordt Jozef – hoewel onschuldig – tweemaal slachtoffer).

Heel bijzonder is dat in de bijbel de besnijdenis het teken van het verbond is. Dat wil zeggen dat dit teken juist zichtbaar wordt op momenten van opperste intimiteit, als je je onbespied weet. Aan de ene kant is dat heel mooi: het is een teken van Gods aanwezigheid en van zijn bevestigende liefde als twee mensen elkaar liefhebben voor zijn aangezicht. De rabbijnen zeggen dat God zijn tent spant over zulke geliefden en die relatie beschermt en zegent (zie ook Hooglied). Aan de andere kant kan het een waarschuwing zijn: als twee mensen hun lusten botvieren ten koste van hun eigen relatie van liefde en trouw worden ze juist op dat moment door de besnijdenis herinnerd aan hun roeping en ter verantwoording geroepen; ‘waar ben jij, kind van God, in hemelsnaam mee bezig?’ Het bederf van het mooiste dat God aan twee mensen geeft, is het slechtste.

Bedrogen liefde

Hoe voel je je als je denkt dat je bedrogen wordt? Zou de relatie in het onderstaande lied nog weer goed komen? Wat is het verschil precies tussen het eerste en laatste couplet?

*Always loved the end of the day
when you used to smile and say
‘I love you’
in your special way.*

*But I’ve seen it all before
you walking through the door
to see her
in your cheating way.*

*Don’t know what to talk about
never say her name
wonder if she ‘s walking around
feeling just the same
feeling just the same.*

*Every night you talk in your sleep
still waters running deep
I call you
but you’re far away*

*I call you
but you're far away*

You see her in your cheating way.

*Don't know what to talk about
never say her name
wonder if she is walking around
feeling just the same
feeling just the same.*

*Used to love the end of the day
when you used to smile and say
'I love you'
in your cheating way.
Still love you
but you're far away
you're too far away.*

Wie ben ik?

In de rabbijnse literatuur wordt een verrassend antwoord gegeven op de vraag wat overspel is. Daar wordt gezegd: *er is sprake van overspel in de relatie tussen man en vrouw, wanneer deze relatie inhoudt dat zij niet in kunnen staan voor de toekomst van het kind dat (in principe) uit hun verbinding geboren zou kunnen worden.* Nog anders gezegd: Als dat eventuele kind geen helder antwoord zou krijgen op de vraag 'wie ben ik?' en andere fundamentele vragen, is er sprake van overspel.

Daarom verbindt de Joodse traditie dit gebod ook aan adoptie en kunstmatige inseminatie. Een kind gaat immers op den duur vragen: wie is mijn vader? Wie is mijn moeder? Wat is mijn afstamming? Wie ben ik?

Denken de jongeren bij zichzelf wel eens: zijn dit mijn ouders wel? Waarom?

Kennen de jongeren programma's die over het thema 'afstamming' gaan?

Wat zegt de wetgeving in ons land op het punt van donorschap; kan dat anoniem?

Nee-zeggen

Met de jongeren kan evt een gesprek gevoerd worden over 'besnijdenis'. In de bijbel lezen we over besnijdenis van het lichaam, van bezit (de tienden), en van tijd (sabbat). Het betekent altijd dat God een grens stelt aan onze natuurlijke driften. Wij willen wel alles bezitten; maar God stelt een grens: de tienden zijn van Hem. Wij willen altijd voor onszelf leven; maar God stelt een grens: één dag van de week is van Hem. Opdat we beseffen dat al onze dagen, al ons bezit, heel ons lichamelijk leven allemaal **gave** is. Om dankbaar, voorzichtig en in verantwoordelijkheid mee om te gaan. De besnijdenis herinnert ons dus op alle fronten aan onze verantwoordelijkheden; waardoor wij 'nee' zeggen, waar anderen gewoon doorgaan.

Zeggen de jongeren 'nee' als anderen over hun grenzen heengaan? De verzoeking is altijd er wel overheen te gaan; 'doe niet zo flauw', 'spelbreker'; 'joh, juist nu het spannend wordt....' Zeggen wij 'nee' als we zien dat mensen over Gods grenzen heengaan? Hoe zouden de maatschappij en de schepping eruitzien (eruit gezien hebben) als we ons hielden aan Gods grenzen en aan de ons geschonken verantwoordelijkheid?

Hoe heilzaam is het dus per saldo als je een opvoeding krijgt waarin ook 'nee' klinkt; of is dat alleen maar vervelend?

De man het hoofd van de vrouw?

Als met 'hoofd' bedoeld wordt de 'baas', dan zijn we ver van de bijbel. Het hoofd zijn zoals Jezus Christus het hoofd van zijn gemeente is, is de onderste zijn, die allen en alles draagt.

Wie als man voor zijn vrouw tot het einde gaat, die mag het 'hoofd' heten en als zodanig worden geëerd. 'Eer' betekent dan respect. Als in de liefde geen respect meer zou zijn, dan wordt alles gewoon, te vertrouwd, en is er geen goede spanning meer tussen twee verschillende polen. Juist doordat ieder om Jezus' wil zichzelf mag zijn, ook in het huwelijk, is er zowel afstand als nabijheid en kan de liefde in onderling respect worden beleefd.

8. Gun iedereen zijn vrijheid

(Wees geen dief)

Een gesprekje vooraf over wie wel eens bestolen is. Wanneer? Waarvan? En hoe voelde dat, wat riep dat op?

Geen slavernij

Oorspronkelijk wordt dit gebod uitgelegd als: je mag geen ‘zielen’ stelen. In de oudheid kwam dat immers heel veel voor: veediefstal, en vooral: mensen die werden geroofd om ergens als slaaf te gaan werken. Per definitie werden ze dan ook *beroofd*: van hun vrijheid en bezit, van hun waardigheid en zelfstandigheid. Niemand mag worden ‘gekidnapped’. In ‘The commandments’ hoor je zulke gekidnaptten zingen:

*Carry the unbeloved
over the southern sea
taking me to land far away
from the place where I'd rather be.
Only a painted figure
heavy the price to pay
only a fleeting moment in time
sends me sailing on my way.*

*Take me home
take me home again
turn the key
set me free.
Outward bound
from the one I love
from where I want to be
take me home
take me home.*

*Speed like a lonely shadow
on to a distant shore
weep for the ones you left behind
you won't see them anymore.*

*Take me home
take me home again
turn the key
set me free.
Outward bound
from the one I love
from where I want to be
take me home
Take me home.*

Welke film is beroemd geworden door de zin ‘Set us free!’? Wat kun je van die film vertellen (Amistad, 1997)? Waarom doen mensen elkaar zulke dingen aan? Kun je andere voorbeelden noemen uit de geschiedenis of uit het dagelijks leven?

Tegenwoordig kennen we geen feitelijke slavernij meer. Maar wat te denken van imperialisme en economische uitbuiting? Hoe vrij zijn mensen in ontwikkelingslanden en wie is dan de dief? Wat eigenen wij ons toe uit de natuur en wanneer wordt dat diefstal? En waardoor ontstond de laatste financiële crisis?

De dief komt in de nacht

In de bijbel moet iemand die stiekem iets steelt en later betrapt wordt, het gestolene twee- tot vijfvoudig teruggeven. Wie openlijk steelt moet slechts het gestolene vergoeden. Daarin komt tot uiting dat er in stiekeme diefstal meestal iets gemeens zit. Het wordt immers achter je rug gedaan. Er is soms stiekeme voorkennis (bijvoorbeeld van de situatie, of van de koers van aandelen). En wie ooit een inbraak te verduren heeft gehad, weet hoezeer dat voelt als een schending van de privacy: het idee dat vreemde ogen en handen door je spullen zijn gegaan.

Een dief tast dus niet zozeer bezit aan, een dief treft een medemens in het hart. Sommige slachtoffers worden zo angstig dat ze wantrouwig worden ten opzichte van hun medemensen of hun deuren van extra sloten gaan voorzien.

Stelen wat je niet toekomt

Er kan van alles gestolen worden: vrijheid, gemoedsrust, humor, informatie, materiaal... Er bestaat ook een diefstal van de eer. Niet voor niets luidt een gezegde: Succes heeft vele vaders. Men wil delen in de eer van het werk van een ander. Sommigen gaan in onbeschaamdheid daarin heel ver. Zij gedragen zich als *profiteurs*; ze profiteren van het werk dat anderen hebben gedaan of maken daar zelfs goede sier mee.

In de bijbel staat het beroemde verhaal van Achan en zijn familie (Jozua 7). Hij steelt de eer van God. Hoewel er geen mens aan te pas komt om Jericho te verslaan en God daarom over heel de stad een banvloek uitspreekt (dat wil zeggen: alle bezit van Jericho is van God) steelt hij toch stiekem kostbaarheden. Hij probeert dus te profiteren van iets dat helemaal zijn werk niet is, in dit geval steelt hij zelfs van God. (ken je ook een NT-isch verhaal dat zo dramatisch afloopt? Hand 7).

Wat beweegt een mens tot stelen?

Ieder mens heeft zijn verlangens; dat is normaal. Het is goed verlangens en jaloezie bespreekbaar te maken, te delen met je naasten. Als de verlangens infantiel zijn, is het de levenskunst volwassen te worden en een balans te vinden tussen verlangen en vevulling. Niemand is compleet in zichzelf, we zijn aangelegd op anderen en hebben de ander(en) nodig om 'heel' te worden.

Een dief verwacht vaak 'hebben' en 'zijn'; zie het hoofdstuk over de sabbat. Misschien 'is' hij wel zo weinig, heeft hij/zij wel zo'n laag zelfbeeld, dat hij meent dat te kunnen compenseren met zich toe te eigenen wat van een ander is. Maar het omgekeerde is waar; in feite verlaagt hij zichzelf nog verder.

Aan de andere kant: mag je een brood stelen als je arm bent? En wat vind je van de uitspraak van iemand die zei: 'eigendom is diefstal'? Zouden er ook mensen in de wereld zijn van wie 'de hoop' gestolen wordt?

Waar ligt de grens?

In onze maatschappij is veel discussie over vrijheid; vrijheid van meningsuiting, vrijheid om je zelf te zijn. Heeft die vrijheid ook een grens en, zo ja, waar ligt volgens jou dan de grens van die vrijheid? Waar trek jij zelf de grenzen in je leven; en waarom die en geen andere?

Van verbod naar gebod

Elk verbod kun je ook omkeren naar het positieve en er een gebod van maken. Als we dat doen met 'gij zult niet stelen' dan zou dat iets worden als 'gun ieder mens zijn vrijheid, kennis, ontwikkeling, thuis, veiligheid, eer, hoop'. De hele bijbel vertelt een boodschap die ons tot *gunnende* mensen zou moeten maken. Kun je voorbeelden geven uit de bijbel en uit het leven van Jezus van zulk gunnend gedrag? Ken je voorbeelden van zulk gunnend gedrag in de kerk? In de wereld om je heen?

Wat gebeurt er met jezelf als je je gunnend opstelt? En hoe voelt het als je merkt dat anderen je dingen gunnen?

9. Geen valse getuige zijn

(Wees voor ieder ander een mens-uit-één-stuk, betrouwbaar en niet vals)

Niet liegen?

Door oppervlakkige lezing van dit gebod denken veel mensen dat het gaat over liegen. En sommige christenen hebben zich dan ook in allerlei bochten gewrongen om maar niet te liegen als hen een moeilijke vraag werd voorgelegd. Maar het gaat om iets anders, minder Grieks gedacht.

Wat *waarheid* is, is door ons tot dusver vooral Grieks geijkt. Het Griekse woord 'a-létheia' betekent etymologisch 'aan de vergetelheid ontrukkt', 'zonder verhulling'. Wij spreken dan ook graag over de *naakte* waarheid die moet worden gevonden. Deze waarheid zoekt vooral naar de onthulling van *feiten* die zo precies mogelijk moeten worden vastgelegd. Zo werkt – naar eer en geweten – bijvoorbeeld een forensisch onderzoeker. Zo zoekt – met minder eer en geweten – de riooljournalist naar 'waarheid', resulterend in weekend-bladen die met de 'onthullingen' komen over het leven van, geïllustreerd met foto's van paparazzi die 'onder uiterst moeilijke omstandigheden' deze scènes wisten vast te leggen voor Jan Publiek. Want u, de lezer, hebt recht op de 'waarheid'.

De Hebreuws denkende mens bedankt echter feestelijk voor het recht op deze 'waarheid'.

Waarheid in het Hebreeuwse idioom is *interpersoonlijk* en betekent vooral: betrouwbaar zijn voor je medemens, een goede naaste zijn voor een ander. Niet de *naakte feiten* zijn van belang, maar *de naaste* die op mij rekt. Stel dat ik in een oorlogssituatie onderduikers verberg maar dat bij navraag toch ten stelligste ontken. Waar het Griekse denken mij zou verwijten dat ik dan lieg (ik spreek de naakte feiten immers tegen), is het in Hebreeuwse zin juist de hoogste waarheid (ik ben namelijk zeer betrouwbaar ten aanzien van de ondergedoken naasten die op mij rekenen).

Waarheid in Hebreeuwse zin zoekt niet de blootstelling van de naaste aan harde onthullingen, hij zoekt juist naar een genadige *omhulling*, naar een waarheid die de ander *recht* doet. Deze waarheid moet telkens uit de situatie zelf worden afgeleid. Kortom: iemand kan wel beweren 'de waarheid' te spreken, maar volgens de bijbel kan die waarheid tegelijk een leugen, een vals getuigenis zijn.

Met de catechisanten kan naar aanleiding van deze uitleg gesproken worden over 'een leugentje om bestwil' en in hoeverre dat dan wel of niet is toegestaan. Of over krantenartikelen en tv-programma's, eventueel reclame (sinds Joris Luyendijk het boek 'Het zijn net mensen' schreef, weten we hoezeer we zelfs op het tv-journaal voor de gek worden gehouden). Wie of wat achten zij zelf echt betrouwbaar? Wat is het meeste aanwezig in de wereld om hen heen: de betrouwbaarheid of de leugen? Kennen ze zelf voorbeelden in hun leven dat iemand wel echt de naakte waarheid vertelde, maar dat die tegelijk beschadigend was?

Just a little lie

Just a little lie

now and then

helps to make the world go round;

like a lullaby gently falls like leaves to the ground.

Tell a little lie and you'll find

in a little while that it's so easy

pretending it's only

what friends are for

but every little lie will make

a little something die

in someone's heart.

Once upon a time

was a love that I wanted for my own

*never could be mine
 couldn't even call him at home;
 told a little lie
 about her
 just a little lie
 to make him love me
 but then he found out
 she was not to blame and
 in a little while
 I saw him
 give a little smile
 and walk away.*

*Wish I'd never
 talked about her
 if I ever could have
 my time over again
 wouldn't tell a lie
 even though it's the easy thing to do.
 Rather say goodbye
 knowing I had tried to be true.
 Tell a little lie and you'll find
 in a little while that it's so easy
 pretending it's only
 what friends are for
 but every little lie
 will make a little something die
 in someones heart.*

Waarover gaat dit liedje? Wat heeft de dichter/zangeres gedaan, wat heeft ze ervan geleerd, en hoe zou ze het nu doen? Hebben de catechisanten zelf voorbeelden van zulke valse leugentjes waar ze nu spijt van hebben?

Taal

In Jacobus 3 gaat het uitgebreid over de tong; in het Grieks hetzelfde woord als 'taal'. De tong is voor de mens een gave van God die het vermogen geeft tot taal. Het is de taal die ons verheft boven de dieren. Wij geven niet alleen maar signalen, maar wij kunnen elkaar in ontelbare variaties toespreken, in woorden dingen duidelijk maken. Wij kunnen dichten, zingen, klagen en zeuren, schelden of troosten, enzovoort. Met onze taal/tong kunnen we ook onze Schepper antwoorden in lofzang en gebed.

Deze geweldige gave zouden we zeer zorgvuldig moeten gebruiken. Woorden hebben een enorme kracht, vaak meer dan daden. Met woorden kunnen we iemand breken, maar met onze woorden kunnen we ook iemand oprichten en troosten. Niet voor niets kennen we het gezegde dat iemand 'het verlossend woord' kan spreken.

Hoe wordt taal in onze maatschappij gebruikt? Ken je voorbeelden van 'verlossend woord', 'vernietigend woord', 'troostend woord'? Hoe betrouwbaar is propaganda?

Blijf vragen

Als je letterlijk vertaalt uit het Hebreeuws luidt het gebod eigenlijk: je zult niet antwoorden tegenover je naaste. Op het eerste gezicht is dat een merkwaardige tekst. Totdat we ons herinneren dat in de Joodse wereld de ene vraag vaak 'beantwoord' wordt met een andere vraag. Daar doet ook

Jezus aan mee. Vraag aan de catechisanten eens wat de meerwaarde zou kunnen zijn van vooral vragen blijven stellen, in plaats van antwoorden te geven.

Het hoogste Woord

Wie spreekt in de bijbel het eerste woord? (Genesis 1:1-5)

Wat doet dat woord? (Genesis 1:1-5)

Vergelijk dat eens met Psalm 119:105; wat wordt daar bedoeld?

Wat doet dat woord nog meer? (Johannes 1:1-5)

Wie is dat woord in levende lijve? (Johannes 1:14)

Bewijs dat of in hoeverre dit 'woord' in overeenstemming is met het 9e gebod.

Wat betekent dit Woord in ons leven?

10. Niet begrijpen

(Gun ieder zijn of haar eigen levensgeluk en vergrijp je daar niet aan)

De ander

Het eerste gebod begon met 'Ik'. Het laatste gebod eindigt met 'naaste'. Daartussen speelt heel het leven zich af, tussen God en mens, tussen ik en de ander. Alle dingen ontspringen aan het bestaan van die twee polen. Als de polen zouden samenvallen zou er geen krachtveld meer zijn. Toch is er in ons allemaal de neiging om het 'ik' centraal te stellen en de 'ander' te verdringen. De ander is anders. En dat anders-zijn wordt lang niet altijd als rijkdom gezien. Let er maar eens op in de maatschappij: partijen die alle verschil willen opheffen, partijen die juist de verschillen in alle kleurrijkheid willen laten staan. Let er op in de kerk: hoeveel ruimte is daar voor verschil, voor anders geloven?

Voor zover we met het 'anders-zijn' van de ander kunnen leven, willen we hem/haar wel graag in onze greep houden. Met andere woorden: we stellen onszelf, het 'ik' als norm, en de ander mag er alleen maar zijn voor zover ik er geen last van heb. In het laatste gebod van de Tien Woorden worden we gewaarschuwd voor deze 'greep'. We moeten juist niet grijpen; ook niet be-grijpen. Ieder mens is een 'ik', een wereld op zich; een geheim zoals wij zelf dat nooit geheel begrepen kan en mag worden. Wat be- of gegrepen kan worden, is niet vrij meer, kan zich niet meer ontwikkelen. Wil je zelf immers ook niet gegrepen worden? En wat zou het de dood in de pot zijn als iemand zei: ik heb je helemaal begrepen; je hoeft nooit meer iets te zeggen; ik weet immers alles al.

Over there

*I heard your voice on the telephone
you said you needed to spend some time alone
there's no call to worry
and everything 's fine
but I know you don't think of tomorrow
when you're over there*

*I heard a song on the radio
it tells of someone who just didn't know
right from wrong chasing rainbows
and losing his mind
leaving me over here with my sorrow
and you
over there*

*The grass is green on the other side
the sun shines down and the road is wide
you don't seem to worry
you don't seem to care
and I know you don't think of tomorrow
when you're over there
you don't seem to worry
you don't seem to care
and I know you don't think of tomorrow
when you're over there.*

Begeerte

Begeerte is een vreemd ding. We isoleren een bepaald fenomeen uit het leven van iemand anders, en dan willen we dat fenomeen in ons eigen leven. We isoleren het eerst; we denken over het algemeen niet eens na over het verband waarin het staat. Bijvoorbeeld: we kunnen jaloers zijn op die man in Bethesda (Joh 5:1-9) die door Jezus wordt genezen en willen zo'n genezing ook voor onszelf; maar we willen niet ook de 38 jaar ziek-zijn die eraan voorafging. We willen wel een genezing zoals in Hand 3:1-10, maar we willen niet de verlamming die vanaf de geboorte die daarbij hoort. Zo heeft zelfs de grote David ooit een vrouw geïsoleerd uit het leven van een arm man, en bracht zijn begeerte hem zelfs zo ver dat hij die man liet vermoorden. Pas toen de profeet Nathan bij hem verscheen begreep hij wat hij had gedaan en steeg het schaamrood naar zijn kaken (2 Sam 12:1-15).

Met de jongeren zouden we voorbeelden uit de dagelijkse praktijk kunnen zoeken. Waar gaat je begeerte naar uit? Op wie ben je jaloers? En waarom? Maar: zou je om datzelfde in je eigen leven te bezitten het hele leven van die ander willen overnemen? Stel je voor dat je op Jezus jaloers was..... Hoe vind je het zelf als iemand jaloers is op (iets van) jou?

Ten diepste zullen we moeten accepteren dat God met ieder van ons een heel unieke weg gaat. Die weg is niet uitwisselbaar met de weg of het leven van een ander. Iets van iemand begeren is ten diepste je indringen in de zin van iemands bestaan. Niet elke blinde werd door Jezus genezen; niet elke dode werd door Jezus opgewekt; niet ieder volk is door God uitgekozen (je zult trouwens die blinde, of dode of dat volk maar zijn!). God gaat in principe vrij en blij een weg met ieder mens persoonlijk. En alleen in de persoonlijke verhouding met God krijgen alle dingen in ons leven een plaats. Daardoor kon Ezau zeggen: Ik bezit genoeg. Maar zei Jakob: Ik heb meer dan genoeg, alles (Gen 33:9-11); want hij 'had' God en dus niets om jaloers op te zijn in het leven van een ander. En Jezus gunde ieder het leven in plaats van zijn kruis.

Jetser-ha-ra

Alle ellende is begonnen met de zondeval, zeggen veel mensen. Je zou dus kunnen stellen dat het tiende en laatste gebod de oerzonde is die achter alle andere zonden schuilt. Nu spiegelt het scheppingsverhaal in feite alleen maar onszelf. Wij zijn zelf Adam en Eva. Lees Genesis 3 eens nauwkeurig en bestudeer hoe de jetser-ha-ra, de zondige begeerte, toeslaat en alle harmonie verwoest.

Met wie zijn wij zelf nog echt in harmonie? En voor wie schermen we ons af of zijn we zelfs bang om dat ze 'iets van ons willen'? In hoeverre ervaar je zelf in reclame en film, op school en op werk, dat je benaderd of gezien wordt als winstobject; lustobject; idool?

Begeerte kijkt steeds, zulke ogen hebben altijd een bijbedoeling. Jezus spreekt de reinen van hart samen: mensen met een 'eenvoudig oog', mensen die je aankijken en helpen zonder enige bijbedoeling. Kunnen we dat zelf?

Stelling

Begeerte is de motor achter heel onze kapitalistische maatschappij.

Joodse 'grapjes' (van Max Arab)

*'In de heilige Schrift is de vrouw heel belangrijk', bitste de vrouw die zich achteruitgezet voelde.
'Weet ik, weet ik', zei de man, 'Salomo had er wel duizend'.*

Twee mannen liepen op straat. Gelijktijdig zagen zij de euro. 'Ga je gang', zei de een tot de ander, toen geen van beiden aanstalten maakte hem op te rapen. Zei de ander: 'Reken jij je het tot een eer dat ik jouw euro opraap, of sta je mij toe dat ik mijn euro opraap?'

Er woedde een hevige storm. De pannen vielen van het dak. Het huis kraakte in al zijn voegen. De hond jankte boven alles uit. De vrouw hilde. 'Wat zal ik doen', riep de man, 'het dak vasthouden of de storm bestraffen?'

'Houdt mij vast', zei de vrouw, 'en maak de storm beschaamd'.

'God is groot', zei de student.

Zei de leraar: 'In het algemeen gesproken, of vergeleken met jou?'

'God is een vader die geeft zonder dat je iets vraagt', zei de vader.

Zei de zoon: 'Niet te vergelijken dus...'

'Is dit de kortste weg naar het station?' vroeg de voorbijganger.

De man antwoordde: 'Als u zonder krukken zou lopen, ja...'

'De volgende...', klonk het in de wachtkamer.

'Na u', zei de man

'Maar "de volgende" bent u', zei de Mosje.

'Ik ben na u binnengekomen', zei de man.

'Daarom', zei Mosje.

'Ik heb geen reden tot klagen', zei de man. 'Beroerder kan het niet'.

Tegen de jongen die erg overstuur thuis kwam uit school zei de vader: 'Vertel nu eens in het kort wat er gebeurd is'.

'Een goj', begon hij snikkend....

'Ach, gottegot, hou maar op', zei de vader. 'Dat is zo'n lang verhaal.....'

'Rabbi, ik ben m'n horloge kwijt. Hoe kom ik er achter wie hem gestolen heeft?'

'Je gaat met sabbat naar de synagoge en als dan het achtste gebod klinkt, kijk je goed rond wie er een kleur krijgt. Die heeft jouw horloge gestolen'.

De week daarna: 'Rabbi, ik heb m'n horloge weer'.

'Ah, dus het heeft gewerkt!'

'Nou, het ging toch net iets anders. Vlak voor het achtste gebod kwam eerst het zevende. En toen herinnerde ik mij opeens dat ik het in de slaapkamer van de burgemeestersvrouw op het nachtkastje had laten liggen'.